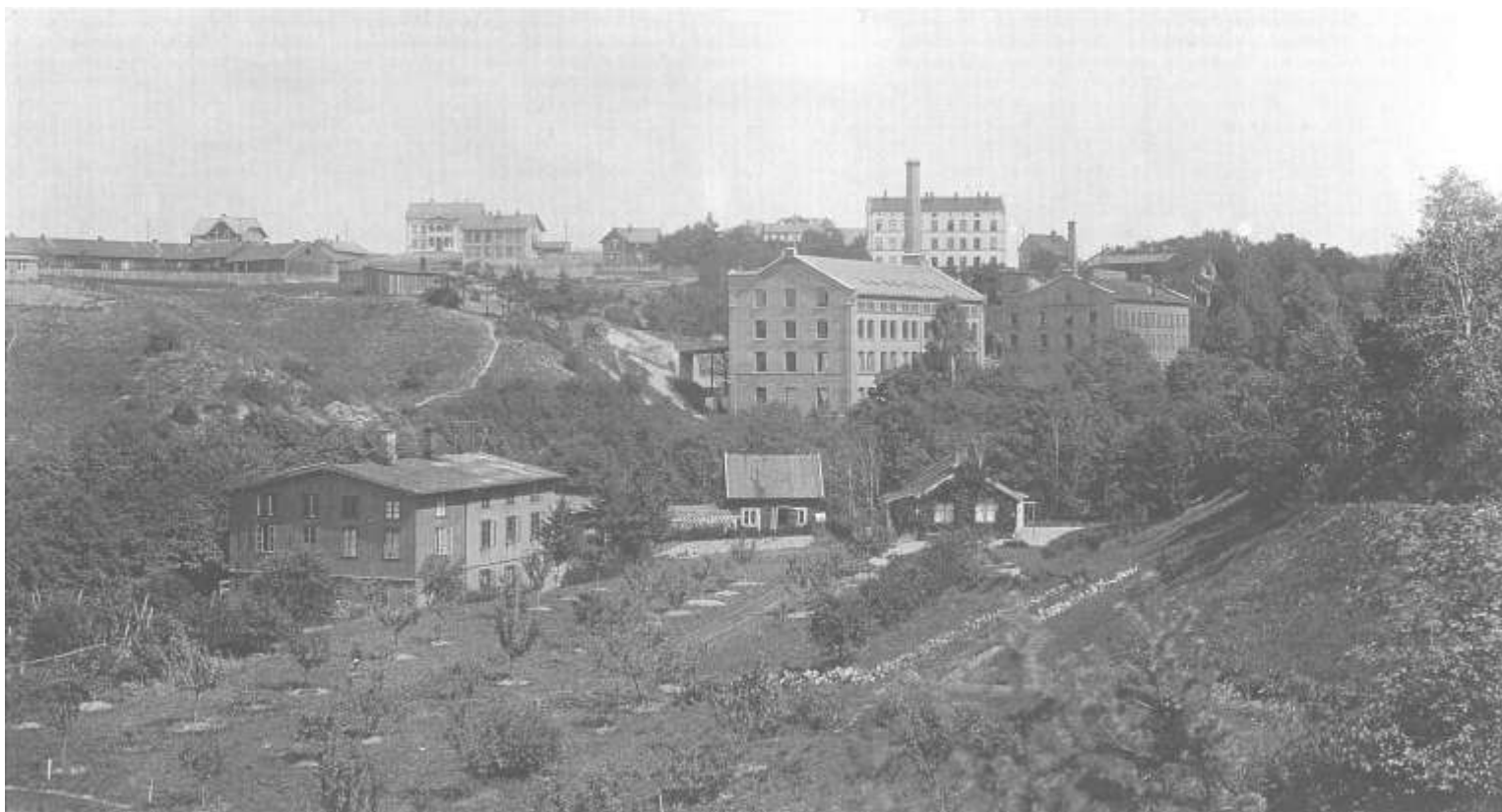

Gunnar Reiby:

Livet i og omkring Murgården "Bellevue" på Bryn i 1920-30 årene

Forord

Det finnes en god del litteratur som beskriver kulturminner og historiske hendelser i vår bydel. Ofte er personlige beretninger spesielt interessante. De gir ikke bare historiske faktaopplysninger, men levendegjør også hvordan det var å vokse opp i en bestemt tidsepoke.

Dette er nettopp en slik skildring. Gunnar Reiby forteller her hvordan han opplevde det å vokse opp i "Murgården" på Bryn i 1920 og 30 årene. Murgården, som var arbeiderbolig for Joh Petersen Lin og Bomullsveveri, er forsvunnet nå. Derfor er det spesielt viktig at slike skildringer blir tatt vare på. De eldste blant oss vil sikkert kjenne seg igjen i Gunnar Reiby miljøbeskrivelser. For oss som ikke opplevde denne tiden, vil dette kunne være et viktig bidrag til å forstå bakgrunnen for det Bryn vi opplever i dag.

Østensjø historielag ønsker å gi ut flere slike lokalhistoriske skriv fra bydelen. Hvis noen trenger hjelp til å realisere sine ideer, bidrar vi gjerne.

Østensjø historielag, april 2001

Bjørn Lilleeng
Leder

Innhold

Murgården – hjemmet vårt	4
Omgivelsene.....	5
En spesiell bygning	7
Gode naboer	8
Min familie kommer til Bryn	16
Leiligheten vår.....	17
Vanlige gjøremål i fritida.....	19
Murgården – ikke bare til boliger	26
Jul i Murgården	28
Interesse for det overnaturlige.....	29
Radioen kommer	30
Enkle sanitære forhold	30
Dagliglivets gang	32
Bryn – et industriområde.....	34
Bryn stasjon	36
Nærmiljøet på Etterstad og Bryn	36
Bryn Bad	40
Langs Østensjøveien	42
Skolen vår.....	46
Mot yrkesliv	53
Konfirmasjon.....	55
Nytt bosted	55

Murgården – hjemmet vårt

Murgården het egentlig "Bellevue", men ble kalt Murgården på folkemunne.

Gården var sammen med nabohuset, "Havehuset", bolig for arbeiderne ved Johan Petersens Lin og Bomullsveveri. Som toåring kom jeg fra Rognerud til Murgården.

Denne fabrikken ble opprinnelig anlagt i Brummunddal i 1882, men flyttet til Bryn i 1889. Den ble i 1914 utvidet med et linspinneri, og produksjonen omfattet da spinneri, veveri og blekeri. Sluttproduktet var lin og bomullsvarer

Inntil 1927 benyttet fabrikken vannkraft fra Alnaelva. Dette året eksproprieterte kommunen Grorudvannene til drikkevannsforsyning, og fabrikken gikk helt over til elektrisk drift.

Området rundt fabrikkbygningene og gården var åpent for ferdsel, så der hadde vi mange muligheter for lek av alle slag. Elva "Alna" eller "Loelva" som vi kalte den, var attraktiv, og dro oss som en magnet. Området mellom fabrikkene og elva var et rent villniss hvor vi bygde hytter og lagde flåter som vi seilte på i et par av kulpene som fantes. Vi dristet oss også til å bade der, men det var nokså skummelt, for det var blodigler i kulpene.

Om vinteren var det fine muligheter for skiaktiviteter og aking. Villniss området kalte vi for øya, men det var egentlig en halvøy, kunstig laget. Det hadde nemlig noe med fabrikkens drift å gjøre. Dengang var det 3 fabrikkbygninger som lå på rad.

På oversiden av den øverste bygningen, spinneriet, var det en demning. Herfra gikk det et turbinrør ned til den nederste veveri- bygningen, og skapte der kraft til drift av veveriene. Utløpet av turbinen var med på å skape halvøya. Mellom veveribygningene løp det en stålvaier over to store hjul som var montert på utsiden av bygningene. Altså en form for kraftoverføring fra den ene bygningen til den andre. Muligens var det et strømaggregat i hver fabrikk som ble drevet på denne måten. Når fabrikken stanset om kvelden ble det nokså skummelt der nede. Det var nemlig funnet liket av en ung gutt ved utløpet av turbinen, og når skumringen satte inn, kom skremmende tanker om spøkelses og gjenferd.

For å komme ut på "øya", som vi sa, så måtte vi enten skritte over eller krype under vaieren. Dette var ikke helt ufarlig, men det gikk bra. I turbinrøret fantes det små hull, antagelig på grunn av rust, og gjennom hullene kom det vannstråler som sto høyt opp i luften. Om vinteren frøs vannet som strømmet ut, og derved bygget det seg opp ganske høye tårn som dannet merkelige figurer.

Omgivelsene

Det fantes en virkelig øy i elva, og når elva ikke gikk for stri, så kunne vi komme oss dit ved å hoppe fra sten til sten. Men når fabrikken stanset om ettermiddagen måtte vi passe på å komme oss tilbake, for vannet steg når turbinen ble stengt.

Det forekom ikke så ofte, men det hendte at vi barna var inne på fabrikken. Det kunne være for å varme oss litt, eller for å tigge parafinvoks til skismøring. Voks og stearinlys var mye brukt til skismøring, men skiene ble veldig bakglatte så det ble tungt å gå i motbakker. Ordentlig skismøring kostet hele 50 øre boksen.

Det larmet veldig inne på fabrikken. Maskinene duret og gikk, og hver gang skyttelen ble slått frem og tilbake smalt det kraftig, og dette gikk i et meget høyt tempo. Mønsteret som skulle være i duker og andre stoffer, ble styrt av hullkort. Det var små papplater med diverse hull i midten som var lenket sammen, og satt i toppen på vevstolene. Driften av vevstolene kom fra lange akslinger med remskiver som gikk i taket, og fra disse remskivene gikk det drivremmer ned til tilsvarende remskiver ved hver vevstol.

Joh.Petersens Petersens Lin og Bomullsveveri 1931. I øverste billedkant skimtes fra venstre Flaen, hønsegården, Havehuset, Murgården og Føyengården. I forgrunnen speiderhuset Breidablikk og foran veveriet sees fabrikken til Gohn.

Vår og høst gikk elva ofte stor. Jeg husker spesielt en gang det var ekstra stor vannføring: Vannet rant normalt over demningen uten problemer, men denne gang

var det ille. Da måtte det åpnes en sluse i demningen for å unngå problemer høyere opp langs elva. Åpningen av slusa foregikk ved å dreie på et stort hjul inne i et lite hus på demningen. Vannet sto så høyt at det sto langt over gulvet i huset, så de to karene som hadde jobben med å dreie på hjulet, Fridtjof Hafsaahl og Sigurd Pettersen, måtte stå barbert i det kalde vannet. Ingen behagelig jobb! Egnen fottøy fantes selvfølgelig ikke. Det var mange som hadde funnet veien ned til brua ved demningen den dagen. Det følte litt nifst å stå på brua og se på de veldige vannmassene som strømmet forbi så høyt at de nesten nådde opp til brua. Noe annet som også virket nifst, var at det dannet seg dragsug. Det vil si at det oppsto hvirvler så det faktisk ble "huller" i vannet. Når vi kastet ut pinner eller annet flytende som traff dragsuget, så forsvant disse ned i dypet

Vannet sto som en stråle mange meter ut av sluseåpningen. Det er vanskelig å tenke seg noe av dette i dag da demningen er kuttet noe ned, og sluseporten er åpen. Fossebruset var også voldsomt, og ellers også når elva gikk stor, så kunne vi høre fossebruset oppe i Murgården. Det hendte også i tørkeperioder at vannet ikke nådde opp til kanten av demningen, men det var allikevel nok vann til fabrikkens drift.

Veien videre gikk ned til et sted som het Stranden eller Stranda som vi sa. Men før vi kom så langt, så lå det en liten fabrikkbygning og et lite hvitt hus. Der ble det blant annet produsert takpapp. Det lille hvite huset var kontor, og eieren het Gohn.

Råmaterialene til produksjonen var meget brannfarlige, og en dag brøt det ut brann. Det ble en voldsom røykutvikling, og den svarte røyken tiltrakk seg mange skuelystne. Brannmesteren var en liten spinkel mann som løp nervøst frem og tilbake, og kontrollerte tiden med lommeuret sitt. På Stranda lå det en stor, mørk trebygning, og et lite hvitt hus. I den store bygningen var det et garveri, eiet av familien Hallén. Familien bodde i det hvite huset.

Ved fossen hadde det engang ligget en mølle, og rett opp fra fossen lå det en gul trebygning hvor det bodde fire familier. Mølleren hadde nok bodd der, for huset bar navnet "Møllergården." Mellom "Murgården og fossen lå det ytterligere to trehus, nemlig "Elvebakken", også kalt "Gulstua" og "Toresgården". "Toresgården brant ned engang i tyveårene, og ble ikke bygd opp igjen. Det var natt da gården brant, og da den lå ganske tett inntil murgården var det ganske dramatisk. Det ble sprøytet vann på murgårdens gavler og vinduer, for å hindre at brannen skulle spre seg.

I Gulstua bodde Georg Eriksen med sin datter Jorun. Georg var kranfører på brygga, og var en meget aktiv og aktet mann. Han var totalavholdsmann, og han var med og stiftet Bryn total avholdslag samt sangkoret Fjelljom som hadde sitt utspring fra laget. Han var også delaktig i å få reist forsamlingshuset "Klosterheim" som har fått navnet etter den store avholdsagitator Asbjørn Kloster. Klosterheim ligger i nærheten av Bryn skole

En spesiell bygning

Murgården var nokså spesiell. Den lå i et ganske bratt lende, så ut mot Østensjøveien, som gikk inntil gården før banen ble anlagt, var det tre etasjer, og mot gårdsplassen var det fire etasjer med boliger i sokkeletasjen. Det lyder sikkert merkelig, men vi måtte faktisk gå tre, fire trappetrinn opp for å komme inn i kjelleren. I den ene enden av sokkeletasjen eller "kjelleren", som vi sa, var det en liten leilighet, kjøkken, stue og kammers, og i den andre enden var det "bryggerhus" eller vaskerom. I leiligheten bodde familien Hafsahl med minst seks barn. Videre var det to separate rom som var bebodd av to veversker. Forøvrig var det flere kjellerboder, og vi var så heldige å disponere en av disse for oppbevaring av ved og koks, samt ski og kjelker.

Tidlig i 20 – årene ble gården pusset opp. Da forsvant navnet "Bellevue" som var malt på fasaden ut mot fabrikkene. Under oppussingen ble det montert et flyttbart stillas som etter dagens normer var ganske primitivt. Det ble reist en lang "stokk" som rakk opp til taket. På denne var det "trædd" en plattform som hadde et passende hull i gulvet. Det var to mann som arbeidet. En stod på plattformen som kunne heises opp ved hjelp av et tau. Dette var sikkert veldig tungt, men jeg antar at de hadde såkalte "blokker" som gjorde det lettere å heise opp den tunge plattformen. Mannen på bakken og han på plattformen dro samtidig i takt i tauet. Materialene måtte han som stod på bakken heise opp. På gårdsplassen sto det en bunge hvori det ble lesket kalk som skulle benyttes i murpussen.

Innvendig ble også trappeoppgangene malt, men dette var ikke helt vellykket. Malingen smittet nemlig av på klærne når man kom inntil veggen.

Gården hadde to oppganger, og var delt på langs av lange korridorer som på en måte virket som felles entreer. På hver side av korridoren var det værelser, og de beboerne som var familier hadde da kjøkken på den ene siden, og stue på den andre siden av den felles korridoren. Ellers bodde det flere enslige på ett rom. Det var ikke innlagt vann i noen av rommene, men det var en felles spring og utslagsvask midt på hver av korridorene. Inne måtte vi derfor ha en rentvanns bøtte og en "sølebøtte", samt en bøtte for kjøkkenavfall og annet søppel. Gården hadde stort loft med en liten leilighet i hver gavl, god plass til klestørk, samt flere lofts-boder. Leilighetene besto av et relativt stort kjøkken, stue og kammers. Kammerset var ganske lite, og hadde skråtak. Leilighetene ble disponert av to veversker, Bertha og Malvina.

Gode naboer

På denne tiden kom det mange svensker hit til landet for å ta seg arbeide på teglverk og anlegg, eller annet forefallende arbeide. Både Bertha og Malvina hadde losjerende, og en av disse var en som senere ble vår pappa. Han var døpt Pontus Alfred, men brukte navnet Alfred. Pontus falt forståelig nok ikke i smak.

Det var ikke foreldrene som hadde valgt navnet Pontus. Det var presten som bestemte dette fordi han var født eller skulle døpes på Pontusdagen. Prestene hadde stor makt den gang, det var nok ikke så lett for enkle mennesker å opponere. Han losjerte hos Bertha.

Fra venstre Svenson (venn av far), Malvine , Berta og far. Bildet er tatt på kvisten hos Bertha.

Malvina var ganske allsidig, og hadde mange gode kjerringråd ved sykdom, og ved barnefødsler var hun gjerne tilstede og gikk jordmoren til hånd. Så og si alle barnefødsler foregikk hjemme den gang. Malvina hadde en bror boende hos seg, og i tillegg så mange losjerende at hun selv måtte legge seg ute på loftet, eller

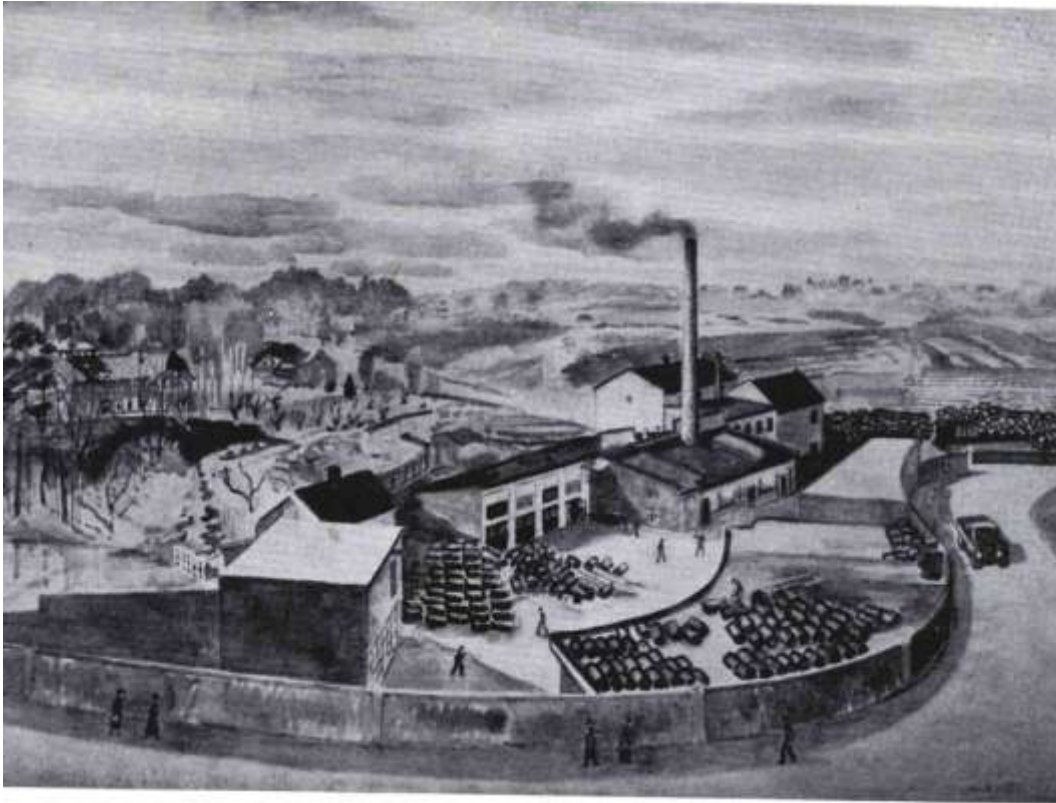

"kvisten" som vi sa.

En av Malvinas losjerende eller besøkende påstod at han kunne "mane" forskjellige vesener ut av intet, visstnok også djevelen. Malvina trodde ikke på dette, men han sa: "Kom med ut på loftet, så skal jeg vise deg." Malvina ble med og så begynte han med sine besvergelses: "Ser du noe nå?" "Nei" "Ser du noe nå da?" "Nei" "Men ser du noe nå da" "Ja, jeg ser en bjørn!" "La meg komme først inn" - sa mannen. Det skjedde ikke noe utover dette, men hva slags overnaturlige evner denne mannen var i besittelse av, var og ble en gåte. Det var ikke bare Bertha og Malvina som hadde losjerende, selv ektepar som kun disponerte ett rom kunne ha en slektning boende hos seg.

På denne tiden var det to brødre, ungdommer i tenårene, som var beryktet for å egle til slåsskamp. En gang kom de til murgården og begynte å egle seg inn på de som var ute. Da var Malvinas svigersønn, Natan, til stede. Han var anleggsarbeider og stor og kraftig. Han tok guttene i nakken og dengte dem med den ene skoen sin. Sikkert veldig nedverdiggende for de to slåsskjempene.

Under Malvina bodde en familie med voksne, hjemmeboende barn. Det var ganske vanlig at barna ble boende hjemme til de giftet seg. Dette på grunn av at det var vanskelig med boliger, men også av økonomiske grunner. På lørdagskveldene kunne det bli nokså "høyrøstet" der. En sønn, han arbeidet visstnok på "Fettfabrikkenn," lot seg som regel høre. Men ellers i uken, når han for eksempel kom hjem fra arbeidet, så han ned i bakken og nærmest smøg seg inn. Årsaken til "høyrøstetheten" kom muligens av at man bodde så tett sammen og at det derav oppstod gnisninger. Alkoholene gjorde nok også sitt. Etter hvert stiftet også han familie, og skikket seg bra. Gården var tett befolket. Nok av lekekamerater for oss barna, og det kom også barn fra nabolaget.

Høyenhall fabriker – "Fettfabrikken" – en viktig arbeidsplass

Det var mange "typer" i gården. I 3.etg bodde skomaker Pettersen med sin "madam" Pettersen. Hun ble alltid nevnt som "madam" jeg vet ikke hvorfor. De bodde på et lite rom, og der lappet skomakeren sko og støvler ved kjøkkenbordet. Når han ikke hadde noe særlig å gjøre sommerstider, så satt han som regel på en av steintrappene og røkte skråtobakk. Da var han som regel kledd i hvit lerretsjakke, og det hendte nok at han tok seg en tur inn til kjellerboden sin hvor han hadde gjemt en Bayer.

Skråtobakk var tobakksblader som var sauset med et eller annet og tvunnet til en "pinne". Han skar små skiver av "pinnen", og disse måtte han karve opp i hånden sin. Som sagt var tobakken godt sauset, så det gikk mange fyrstikker før han fikk skikkelig fyr på pipa. Det var også mange som tygde skråtobakk eller brukte snus. De enten skar eller bet en bit av skråtobakken og tygde. Snusen ble lagt under leppene. Dette frembragte selvfølgelig mye spytt som måtte ut. Det var lite egnet til å svelges. Det var derfor plassert spyttbakker på de fleste offentlige steder, som for eksempel jernbanestasjoner. Spyttbakkene var spesiallaget til formålet med lokk som det var et hull til å spytte i, men det var ikke alle som traff "blink". Det var nok ingen attraktiv jobb for renholdspersonalet når "bakken" skulle tømmes og gulvet vaskes.

Syersker på Joh.Petersens Petersens Lin og Bomullsveveri

"Madam" Pettersen var ganske geskjeftig så det hendte at hun fikk klær hjem i kommisjon og inviterte naboene til å besiktige, prøve, og eventuelt kjøpe. Hun var også medlem i en religiøs forening, jeg tror det var "Blå Kors". Det hendte at hun inviterte foreningen til å holde møte i hagen som tilhørte gården. Flere av møtedeltagerne hadde instrumenter, så det ble mye fin sang og musikk. Men ikke alle var like begeistret, for de mente at "madammen" ikke kunne ta seg til rette på denne måten.

Et år arrangerte "madammen" sølvbryllup for sine nærmeste. Ikke noe spesielt med det, men de som var godt kjente med forholdet sa at det var ett år for tidlig. Til dette svarte "madammen": Det er ikke sikkert at gubben lever til neste år.

"Madammen" var snill og det hendte at hun ba oss barna inn på kaker, saft og vann.

Jeg husker ikke om det var i samme etasje eller i etasjen under, men der bodde det en enke, Marie, men som selvfølgelig ble kaldt Maja. Hun hadde så vidt jeg husker fem barn, men alle var eldre enn meg, så jeg er ikke sikker på om alle bodde hjemme. Maja var også driftig. Hun hadde stue og kjøkken, og på dette arealet drev hun spiseforretning. Hun kokte middagsmat og serverte til et fast klientell som

bestod av arbeidere vesentlig fra teglverket. Jeg vet ikke om hun arvet eller fikk kjøpt en ganske stor tomt i Høyenhall og bygde seg hus der. Min far og veivokter Olsen gravde ut tomten og støpte grunnmuren. Det fantes ikke gravemaskin den gang, så alt arbeidet foregikk manuelt med hakke og spade. Det hele foregikk på kveldene og i helgene, da begge hadde annet arbeide å passe. Etter at Maja hadde flyttet til Høyenhall ble hun alltid omtalt som Maja i haven.

Vår mor hadde en tante Andrea i gården. Hun ble selvfølgelig også vår tante, og det var alltid hyggelig å gå på besøk til henne. Hun hadde som regel noe å by på. Noe som både var godt og spennende var vørterøl med sukker, for når vi hadde sukker i ølet skummet det kraftig, og da gjaldt det å slurpe i seg skummet så det ikke gikk til spille. Andrea var en ugift, enslig mor, noe som ikke var så lett å bære den gang. Hun hadde en sønn Alfred som var godt voksen, og hadde emigrert til Amerika. Han skulle visstnok prøve å livberge seg som pelsjeger i Canada. Jeg husker et bilde som var tatt av ham "over there" med pelskledd ben slik som cowboyene bar. Han omkom i en flyulykke da han var 37 eller 38 år gammel. Dette var på den tida da "Emigrantvalsen" var en av de store slagerne. Den lyder slik:

*Amerikabåten legger ut, til fjerne land den går.
På tredje plass en emigrant så taus og ensom står.
Hans lengsel alt mot hjemmet drar, til gamle mor og far.
Farvel mitt fosterland, farvel min barndoms strand.
Hva enn i verden møter meg, jeg glemmer aldri deg.
Farvel min mor og far, det kjæreste jeg har,
og du min egen lille venn, tro om vi sees igjen.*

Vi hadde ikke denne grammofonplaten, men en gang vi hadde selskap hadde en av våre kusiner; Gudrun; denne platen med seg. Vi hadde selv en såkalt reisegrammofon, men ikke noe særlig plateutvalg, da det var en nyanskaffelse. Reisegrammofon var en slags koffert hvori det var innebygget drivverk og platetallerken. Drivverket ble drevet av en fjær som ble spent ved hjelp av en sveiv. Jeg tror det var en viss tvil hvorvidt denne platen skulle spilles, men vi barna ville gjerne høre, og slik ble det. Dette var nok tungt for Andrea, for hun forsvant stille og rolig opp til seg selv. Andrea var flink til å fortelle eventyr og vi ble aldri lei av å høre om troll med ett øye og tre hoder, og mange andre eventyr om troll, huldre og underjordiske. Hun hadde også en sang om den late Steffen som helst ville sove, men en gang like før jul var de underjordiske gått lei og da ropte det borte fra skogen:

*Opp nå Steffen, dager to
netter tre til jole.
Ikke brød i buret,*

*ikke ved i skjulet,
enda sover du.*

De underjordiske tålte ikke slik latskap fordi det kunne gå utover dyrene i stall og fjøs. Hver uke hele sommeren gikk Andrea til gravlunden for å vanne gravene for andre i gården. Jeg vet ikke om hun gjorde dette mot betaling, eller om hun gjorde det fordi hun ikke hadde mulighet til å gjøre noe for sin sønns grav langt borte i Amerika. Hver lørdag som var lønningsdag, fikk vi søsken 25 øre hver av Andrea.

I annen etasje bodde en familie med, såvidt jeg husker, tolv barn. Det kunne ikke være greit med så mange på ett rom og kjøkken og med felles korridor i mellom. Så vidt jeg husker så ble et par av barna plassert på barnehjem som en avlastning. Mannen i huset arbeidet på fabrikken, men han forsøkte også å skaffe mat i tillegg til det lønnen kunne gi, ved å pilke på Østensjøvannet og Nøklevann om vinteren. Han kom ofte hjem med fine fiskeknipper, vesentlig gjedder, som det var godt om i Østensjøvannet. Om våren i isløsningen tok han gjerne rifla og skjøt gjedder når de lå og "solte" seg i strandkanten når isen begynte å gå opp. Det sies at det er tatt en gjedde på hele 28 kilo i Østensjøvannet.

Moren i denne familien, og eldste datter fikk omtrent samtidig hver sin baby. Datteren var egentlig for ung til å få barn ifølge loven, så det så stygt ut for unggutten som hadde satt barn på den unge piken. De fikk imidlertid tillatelse til å gifte seg, og fikk sin egen leilighet i gården.

I etasjen under, altså i første, bodde et ektepar, Syver og Martine, med en pike de hadde tatt til seg. Denne piken var ikke helt god å hankses med, men det kom kanskje av at Syver og Martina som vi sa, i våre øyne hadde sine egenheter. Martine tålte ikke at vi plystret, det var synd, og vi ville ende i fortapelsen hvis vi bedrev denslags.

Min mor fortalte forøvrig en fornøylig historie om dette paret: Martine hadde invitert noen damer til en liten sammenkomst. Syver var hjemme og spiste smørbrød sammen med damene, men det var en av damene som Syver ikke likte, så da Martine spurte om gjestene var forsynt eller om hun skulle lage noen flere smørbrød så sa Syver: "Det behøves ikke Martine, jeg er forsynt." Uttrykket: "Det behøves ikke Martine, jeg er forsynt." ble ofte senere brukt som fleip ved passende anledninger.

I samme etasje bodde Ingvald og Magna med sine barn. Ingvald hadde i sine helt unge dager vært en av de beste fotballspillerne i V.I.F. eller Vålerenga som vel alle kjenner. Etter sigende så spilte han på A-laget da han var 15 år gammel. Ingvald var best kjent som "Kingern." Han hadde, særlig i sommer- halvåret, god kontakt med sine gamle klubbkamerater. Da møttes de på Etterstad hvor V.I.F. og forøvrig

"Bjart" hadde hver sin fotballbane. På Etterstad møttes "gubbene" for å spille krocket og kanskje litt poker. Lørdag ettermiddag, når de som hadde arbeide kom sammen, ble det vanligvis en "spleis." Det gikk vel som regel i "Dobbeltrenset" eller "Fillepeller" som var det billigste brennevinet. Det var vel ikke så mange kronene som gikk i "spleisen", så jeg kan ikke huske "Kingern" som noen full mann. Kona, Magna, sa imidlertid en gang til min mor: "Han Ingvald blir full for ei krone, han." Det var vel hans bidrag til spleisen.

I kjeller etasjen bodde som sagt en familie samt to veversker. Familien het Hafsahl. Pappa Hafsahl het Fridtjof og hadde vært sjømann. Når det begynte å skye over i vest pleide han å plire med det ene øyet og si: "Nå trur jeg det bulker opp til ei bøye." Jeg kan ikke huske at han fortalte noe særlig fra sjøen, men han snakket om det "ule" flesket og kjøttet som var godt saltet av hensyn til holdbarheten. Fryse og kjølerom fantes nok ikke på skibene den gang. Han var det man kaller uteseiler under den første verdenskrigen, og ble torpedert to ganger. Han seilte også en periode etter krigen, og da hadde han med seg sekker med peanøter med skall som han delte ut til ungene i gården. Dette medførte at gårdsplassen ble overstrødd med peanøttskall, så han måtte true med at det ville bli slutt på peanøttutdelingen dersom ikke skallet ble kaster der det hørte hjemme, nemlig i søppelkassen. Dette var før jeg ble så stor at jeg kunne ha noen glede av peanøttene.

Mammaen, Lovise var ganske geskjeftig og gikk blant annet med avisen. "Morgenposten" eller "Svæarta" som den het på folkemunne. Sønnene Robert og Rolf måtte ofte hjelpe til og gå ruta. Avisen ble også kalt "Kjerringbla", sannsynligvis fordi hjemneværende husmødre kunne kose seg med den på morgenen. Det var ikke bare å gå med avisen den gang, man måtte også kreve inn betalingen fra abonnentene. "Arbeiderbladet", "Sosialdemokraten" som navnet var den gang, kom ut som kveldsavis. Andre aviser som "Aftenposten" og "Morgenbladet" var nok ikke aktuelle i "murgården". Hvert år like før jul kom Lovise med følgende bønn til mamma: "Du Otilie, la meg få "resefta" på smultringa dine, da. Jeg finner ikke den jeg hadde".

De to veverskene i kjellergangen eller steingangen, som vi kalte den, het Albertine og Hilda. Navnet steingangen kom av at det var murvegger og betonggulv.

Albertine virket litt skremmende på oss barna selv om hun aldri gjorde noen fortredd, hverken ved gjerninger eller slarv. Hun var godt oppe i årene, hadde nesten hvitt hår og ansiktsuttrykket var ganske mildt. Det som var spesielt med henne var, at når hun gikk til og fra fabrikken, så kunne hun stoppe opp og slå med den ene armen og bruke seg. Det var ikke godt å forstå hva hun sa, men det hørtes ut som "klå visbekk", hva nå det måtte bety. Albertine hadde vært gift, og hadde en voksen sønn som hadde flyttet ut. I følge folkesnakket ble det påstått at Albertine hadde fått sin skavank fordi hennes mann hadde slått henne i hodet med et vedtre.

I 1926 var det en meget stor begivenhet her i landet og verden forøvrig. Da startet nemlig Roald Amundsen sin ferd mot Nordpolen med luftskipet "Norge". Jeg kan godt huske luftskipet som var fortøyd på Ekeberg. Det var selvfølgelig masse skriverier og snakk om denne begivenheten, og det ble bl.a. sagt at luftskipet "Norge" lignet en gris. Dette hadde Albertine hørt, men hun trodde det gjaldt landet Norge. Dette bekymret henne og hun syntes nok det var forsmedelig å sammenligne landet med en gris, så hun sa bekymret til mamma: "De sier at Norge ligner en gris, men er det sant da?"

Hilda var kjent for å kunne spå i kaffe-grut, og det hendte nok at konene i gården gjemte kaffekoppen under forkleet og gikk ned for å få tydet de rare mønstrene kaffe-gruten hadde laget i bunnen av koppen. Det ble alltid kokt kaffe den gang, traktekaffe og pulverkaffe var ukjent. Det var mange som lot seg spå på den tiden, enten i kort eller i kaffe-grut, og det var et yndet tema når man kunne berette om spådommer som var gått i oppfyllelse. Ved tordenvær søkte de koner som var hjemme ut på gangen, for å søke "beskyttelse" der. Nervøsiteten ble nok ikke mindre av å snakke om lynnedslag og kulelyn som fløy rundt veggene innendørs, og til og med hadde gått igjennom vegger. Steingangen var en yndet oppholdsplass for oss barna i gården når det var dårlig vær og ofte ellers på kveldstid, og da kunne det bli mye bråk og skrål. Når det ble for voldsomt så hendte det at Hilda gløttet på døren, og ba oss dempe oss, og dette ble som regel respektert.

Vår leilighet lå i første etasje over bryggerhuset, i gavlen mot "Toresgården", og over oss igjen bodde tante Inga og onkel Petter med våre søskenbarn Oskar, Ragnhild og Gudrun samt Ingeborg. Ingeborg omkom ved drukning som tenåring sammen med en noe eldre venninne. Hendelsen skjedde ved "Solbergvann" i Østmarka. Det ble mange grublerier og mye snakk om denne tragiske hendelsen.

Bryggerhuset var stadig i bruk til klesvask. Det var nok slitsomt den gang når det skulle være storvask, og det ble det nok titt og ofte i de store familiene. Vaskemaskin var et ukjent begrep. Tøyet ble lagt i bløtt i store tredunker kaldt avskjæringer, fordi de var laget av store tønner av tre som var delt i to. For å få tøyet rent ble det i såpevann gnidd over vaskebrett. Vaskebrettet besto av en treramme med en metallplate som hadde riller. Dette var både tungt og tidkrevende, og kunne nok gå utover ryggen på mange. Det hvite tøyet ble kokt i en bryggerpanne, og da var det vanlig å fyre med kull. Jeg var flere ganger hos kullhandleren og hentet en bøtte med kull som kostet 50 øre.

Jeg hadde mange fettere og kusiner som alle var eldre enn meg, men det er spesielt en jeg vil nevne. Han het Harald., og ble det man kaller tilbakestående. Han fikk en barnesykdom, visstnok meslinger som angrep hodet, og stanset den mentale utviklingen. Han var visstnok i femårsalderen da dette hendte. Han gikk på

Vålerengen folkeskole, og lærte å lese og skrive på et vis. Når han hadde lekser som skulle læres utenat så satte tante melodi til, og sang leksen for ham. Da lærte han lettere. Når han skrev så ble det lydskrift. For eksempel mej og dej. Harald var glad i naturen, og kom ofte hjem til oss med blomster eller noen furukvister. Mamma ga ham som regel noen øre, og serverte kaffe og smørbrød.

Min familie kommer til Bryn

Pappa var som nevnt svensk, nærmere bestemt fra Skåne ved byen Kristianstad. De hadde egen gård og grunn, men ikke så stor at det ble noen gårdsdrift. De drev imidlertid med biavl, så det hendte om høsten når det hadde vært et godt honningår, at vi fikk tilsendt et spann med honning. Da lå det som regel også med litt sjokolade til oss barna. Mamma fikk ikke noe godt ut av honningen, hun var allergisk, og fikk kløe i munn og hals. Det ble ikke mange besøk til hjemmet i Skåne for pappa, det ble nok for dyrt. Jeg kan dog huske en gang han var der, og hadde med seg storesøster Martha. Mamma var aldri i Skåne. Ett år kom det en eldre fetter av meg på besøk. Han kom på motorsykkel, og jeg fikk lov til å sitte bak og være med en tur. En stor opplevelse den gang.

Mamma kom fra Magnor tollstasjon, hvor bestefar var ansvarlig toller for Magnor distrikt. Han døde forøvrig altfor tidlig, like etter at han var beordret til den nye tollstasjonen ved Ørje. Han ble bare 46 år. Ungeflokken var stor, nemlig døtrene Emilie, Alma, Inga, Olga og vår mor Otilie. Sønnen Osvald var da ennå ikke født, han kom farløs til verden. Det var nok ingen stor enkepensjon fra det offentlige den gang, så bestemor tok hele ungeflokken og dro nærmere byen, Kristiania, hvor det muligens var lettere å finne et utkomme. De bodde en tid på Strømmen, flyttet så til Murgården på Bryn, og senere til Islandsgata på Vålerenga. Onkel Osvald emigrerte også til Amerika, men etter det store børskrakket i Amerika i tyveårene, lot han ikke høre fra seg før etter krigen'

Vi var fire søsken, Martha, Gunnar (som er meg), Arne og Gullborg. Det er ca. 2 ½ år mellom oss tre eldste, mens det er ca. fem år mellom Arne og Gullborg. Gullborg ble forøvrig kalt "Skrapkaka" eller "Attpåslengen". Vi ble alle født hjemme slik det var vanlig den gang. Gullborg ble alvorlig syk temmelig nære etter fødselen. Hun fikk "Vandrende Rosen", og dette slo ut i form av en stor byll som dekket det meste av ryggen hennes. Det var meget kritisk, men det gikk heldigvis bra. Såvidt jeg husker ble hun hjemmedøpt av Malvina som en nødløsning. Man brukte visst det ved slike anledninger den gang. Fordi hun seiret over sykdommen, fikk hun mellomnavnet Victoria av det engelske "Victory", som betyr seier.

En høst ble både Martha og jeg syke samtidig. Vi fikk skarlagensfeber og måtte på

Aker Sykehus. Skarlagensfeber var den gang regnet som en meget smittsom sykdom, så vi måtte ligge på epidemiavdelingen. Det innebar at når vi fikk besøk måtte de besøkende stå utenfor den lave bygningen, og forsøke å kommunisere gjennom vinduet. Såvidt jeg husker ble ingen andre i gården angrepet.

Leiligheten vår

Leiligheten vår besto av kjøkken som vi kom direkte inn i fra korridoren, en nokså stor stue og et lite kammers. Vi barna lå i stuen, mens mamma og pappa hadde kammerset. Gården hadde opprinnelig ikke elektrisk strøm, men det ble lagt inn et av de første årene vi bodde der. Inntil da måtte vi benytte parafinlamper. På kjøkkenveggene hadde vi en del husgeråd av messing, flere hyller med rysjekapper, og det var det også rundt dampetten over vedkomfyren. Dampetten lignet en stor, omvendt trakt som fanget opp røk og damp fra komfyren, og ledet disse inn i en luftpipe. For å få tilgang til varmt vann, hadde vi en kjele med vann stående på komfyren.

Hvorvidt spisebestikk av rustfritt stål var å få den gang vet jeg ikke, men vi og alle jeg kjente hadde bestikk av vanlig jern og stål. Disse hadde lett for å ruste og anløpe, så de måtte pusses. Til dette formålet hadde man en liten boks med ekstra fin sand, såkalt pussesand. Til pussingen benyttet man gjerne en vanlig flaskekork som ble fuktet og dyppet i boksen. Korken tok til seg litt sand, og så gned man denne over kniver og gafler etc.

Den elektriske strømmen vi hadde til disposisjon var svært begrenset. Så vidt jeg husker så hadde vi kun 6 amperes sikringer, og ”vippe” som gjorde at lyset blunket hvis vi satte på for mye strøm. Stikkontakt hadde vi ikke, men mamma anskaffet allikevel elektrisk strykejern, for vi hadde nemlig fått tak i en såkalt ”tjuekontakt”. Det var ikke tillatt å benytte denne, og derav navnet. For å kunne anvende denne måtte man skru ut en lypære, og sette inn kontakten isteden.

Strykningen måtte derfor gjøres på dagtid, eller i lyset fra en parafinlampe.

Før de elektriske strykejernene kom på markedet, måtte man varme jernet på komfyren. Det var nok ikke så helt enkelt å få passende varme på jernet med denne metoden.

Ved siden av komfyren stod det en stor vedkasse med lokk som det var godt å sitte på, og kjenne varmen fra komfyren. Vinterstid var det koselig å komme inn på det varme kjøkkenet etter lek eller skolegang., og høre det dure av varmen i komfyren. Da smakte det godt med varm kakao eller sjokolade. Det hendte også at vi fikk lage ”sørpe”. Det var en skål med en brødkive skåret i terninger, og kaffe med

kaffebløte og sukker helt over.

Mamma var flink til å bake, både brød og kaker, men det var ikke helt enkelt å få vellykket bakeverk i vedkomfyren, da det var vanskelig å holde jevn varme. Med mammas gode erfaring ble som regel baksten vellykket, kanskje en og annen gang litt brent skorpe eller rårand mellom underskorpen og selve brødet.

Hulle med kroker for oppheng av håndklær som ble skjult av et pyntehåndkle med broderte motiver hørte med. Det var noe som så å si alle hadde. Stua ble oppvarmet av en stor koksovn med skjerm Brett foran, og på skjerm Brettet var det greit å henge våte strømper og andre klesplagg til tørk.

Av møbler hadde vi sjeselong som kunne slås ut og ble til to sengeplasser, stort spisebord og buffet av mørkebrun eik med tilhørende stoler, sølvskap som undertegnede har arvet, samt et klesskap til finklærne våre.

Spisebordet stod midt i stuen, og ble brukt til alskens sysler. Midt over bordet hang det en lysekroner, og så vidt jeg husker så var dette den eneste belysningen. Ved spisebordet kunne mamma sitte med sin håndsymaskin og sy bukser og bluser til oss gutta og kjoler til jentene. Hun måtte sveive med en hånd, og styre stoffet med den andre. Der gjorde vi leksene våre, og der syslet vi med tegning og annet. Når det nærmet seg jul, satt vi der og lagde marsipanfigurer av egenprodusert marsipan, eller vi flettet juletrekurver av glanspapir. Elektrisk juletrebelysning fantes ikke, men vi hadde små stearinlys spesielt beregnet til juletrær. Det fantes spesielle klyper til festing av lysene. Juletrær er jo veldig brannfarlige, så vi måtte passe ekstra godt på når lysene var tendt.

For å høyne julestemningen hadde vi kongerøkelse som ble lagt på den varme ovnen slik at den smeltet og fordampet, og ga en ekstra goddukt i stua. Til julaften vanket det ribbe med tilbehør, samt krem til dessert. Til nyttår fikk vi dyrestek, og bananer med bløte over til dessert. Dette ble nærmest en tradisjon. Appelsiner og nøtter samt annet godt hørte også med. Videre av møbler hadde vi en gyngestol trukket med grønn plysj. Dette var pappas godstol, men ble også okkupert av oss barna når anledningen bød seg.

Pappa hadde tungt kroppsarbeide, så hvis han la seg ned på sjeselongen med avisen, endte det gjerne med at han duppet av med avisen over ansiktet. Selv om arbeidsdagen var lang og slitsom husker jeg han tok på seg arbeid med å grave ut villatomter og støpe grunnmurer for bekjente, bl. a. for tante Inga og onkel Petter som hadde arvet tomt. Forøvrig var han flink til å ta seg av oss barna. Som barn hadde han i skoleferien vært gjetergutt, og også arbeidet på teglverket som lå nær hjemmet i Skåne. Der hadde han, som han sa: "Kantat sten." Det vil si vende på den formede leiren som lå til tørk i lange reoler før brenning i de store ovnene. Lønningen han skulle ha så han aldri, den tok pappaen hånd om.

Mamma var glad i å synge og spille gitar. Hun sang mye når hun gikk og stelte, og sang og spilte mye for oss barna. Det var mange typer sanger, morsomme revyviser og elskovssanger, både sørgelige og glade. Det var særlig en sang som iallfall ga meg en klump i halsen. Det var sangen om ”Tullingen” som aldri fikk være med når de andre barna lekte, og som var ”rammet av den onde farsott” og kjempet sin siste store strid. Storesøster Martha var også glad i å synge og lærte tidlig å spille gitar. Dermed bidro også hun med sang og spill.

Når jeg nevner sang, må jeg ikke glemme det barnløse ekteparet Inga og Fridtjof Eriksen som bodde vegg i vegg med oss i en periode. Dette var meget hyggelige mennesker, og de hadde ofte venner hos seg på lørdagskveldene. De hadde gjerne en ”liten knert”, og når de hadde spist og koste seg med en ”toddi”, kom gitaren frem. De var flinke til å synge, og de hadde mange pene og koselige sanger på sitt repertoar. Det var ganske lytt mellom stuene våre, så vi hørte godt sangen og musikken gjennom veggen. Vi barna la oss jo ganske tidlig, og syntes det var koselig å ligge og høre på sangen og musikken, og etterhvert bli døsig og sovne inn. Stuene hadde opprinnelig vært ett rom som ble brukt til bl.a. søndagsskole og annen møtevirksomhet. Det hadde nok også vært ”Afholdscafe” der, for det stod å lese på veggen før gården ble pusset opp.

Vanlige gjøremål i fritida

Søndag var hviledag. Da var det på med finklærne for både store og små, og alt skulle være pent fra innerst til ytterst. Da var det ikke snakk om leker eller aktiviteter som kunne gå utover finklærne våre. Når det gjelder finklær, så må jeg nevne noe spesielt. Arne og jeg hadde fått nye, fine dresser til syttende mai. Dressene var brune, og besto av ordentlig dressjakke og knebukser. Dressene var bestilt fra Paris etter katalog gjennom et firma på Grønland. Været denne syttende maidagen var usikkert, så det var tvil om vi skulle få ta dem på. Vi ville selvfølgelig være fine og vise oss frem, så vi fikk lov til å ”krympe” dressene. Dette ble det nok i dobbelt forstand, for det kom en kraftig regnskur. Vi hadde møtt opp på skolen for å gå i toget, så det er lett å tenke seg hvordan det gikk. Dressene var ikke beregnet for slikt vær, så finheten ble ganske redusert. Pappa og mamma ble selvfølgelig veldig sinte, så vi fikk en kraftig overhaling, dog ikke korporlig.

Hver søndag var det middag klokken ett. Det vanket alltid noe godt til søndagsmiddagen. Det var gjerne stek av et eller annet slag, og med fruktgrøt til dessert. Noe som også var godt til dessert var bananer med fløte over som tidligere nevnt. Søndag fikk vi ofte besøk av familie eller venner av mamma eller pappa, og vi gikk ofte selv på besøk.

Sommerstid var vi ofte på Norsk Folkemuseum på Bygdøy, (det het Bygdø den

gang) og beså de gamle stuene og besøkte friluftsteateret hvor det som regel var oppvisning av en eller annen leikarring i folkedans. Vi var også på kaféen der ute, og hvis jeg ikke husker helt feil, så hadde mamma gjerne med seg noen skiver formkake. Det gjaldt å gjøre det så billig som mulig, både trikk, ferge og inngang på museet kostet penger. Det hendte dog at vi fikk en tøres iskrem. Dengang kunne man forresten anskaffe seg familiekort som ga adgang til museet, og da ble det ikke så dyrt.

Ekstra stas var det når vi sammen med familien Hafsaahl en søndag ettermiddag i løpet av sommeren tok en fjordtur med damperen ”Louise II” eller ”Vestfjorden”. Dengang var det både niser og seler i fjorden, så det var spennende å stå ved rekka og håpe å få et glimt av disse dyrene. Turen tok ca. 2 timer, og så vidt jeg husker kostet det 1 kr. for voksne og 50 øre for barn. Trikken fra Vålerenga ved Etterstad kostet 20 øre for voksne og 10 øre for barn.

Både bytrikken og Østensjøbanen som kom igang i 20- årene, hadde hver sin endeholdeplass ved Etterstad. Østensjøbanen var dyr, det kostet nemlig 25 eller 35 øre fra Brynseng hvor vi bodde ned til Etterstad, og så måtte vi løse ny billett på bytrikken. Som regel ble det å gå over Etterstadsletta. Under arbeidet med banen var det nære på at jeg hadde mistet et øye. Jeg skulle prøve å klatre opp i en tralle som var lenket inntil en steinhaug, tralla gled unna, og jeg stupte på hodet ned i steinene. En spiss stein traff meg midt mellom kinnbenet og øyet, så det ble et stygt sår. Stor oppstandelse, og så bar det i all hast opp til doktor Hauge, som dessverre ikke var hjemme. Fru Hauge sa at vi omgående måtte komme oss til Aker sykehus. Det var ikke så helt enkelt å ordne dette, men Einar Løken, sønn av Johansen som drev butikk i murgården hadde mulighet, og var snill å kjøre oss. Det ble sydd fire sting, og jeg fikk et arr som jeg hadde i mange år opp i voksen alder.

Vi barna, særlig gutta, dro ofte til Hovedøya for å bade. Der var det både fribad og betalingsbad for menn, og tilsvarende for kvinner. Ingen av disse badene hadde sandstrender, men det var både grunne og mellomdyp som var markert med lenser. Bunnforholdene var ikke særlig gode, men vi lærte oss jo snart å svømme, så det spilte ingen rolle. Søndagene da vi hadde finklærne på oss, gikk vi alltid til betalingsbadene hvor vi kunne levere inn klær og annet til oppbevaring mot en avgift på 25 øre. Da hadde vi som regel også penger til bytrikken. Ellers så gikk vi som regel over Etterstadsletta og ned Bispegata til Bispebrygga som lå nær utløpet av Akerselva. Omtrent midt imot, men litt lenger ut lå Nylands Verksted. Dette var et skipsverft, og vi fulgte alltid med for å se hva slags båter som lå inne i dokk for overhaling. Det hendte det lå hvalkokerier inne, og vi syntes disse skipene var nokså rare med en luke i akterskipet og en ”gate” som gikk skrått oppover. Her ble de hvalene som fangstbåtene hadde skutt, vinsjet opp for flensing på dekket.

Som sagt så var det dårlig med penger til trikken, men hvis vi hadde 10 øre så tok vi gjerne ferga fra Hovedøya til Akershusbrygga, og trikken fra Tordenskiolds Plass. Var vi heldige og fant en tom ølflaske og pantet denne, så fikk vi 9 øre. Ved kjøp av øl var panten 10 øre, så dermed ble det ett øre på kjøpmannen. Da var det mulig å tigge ett øre hjemme så vi fikk til trikken. Fergene var gratis, og ble populært kalt ”Vaskebalja” på grunn av sin form. De var runde i begge ender og hadde propell både foran og bak. Dette var ganske praktisk, for da slapp de å snu. Var det gode, varme dager, så var det mange som ville ut og da hendte det at vi måtte stå over en, kanskje to ferger. Vannet i Akerselva var den gang kraftig forurenset og duftet ikke særlig godt. Noen ganger fløt det opp noen grå klumper og da ble stanken riktig ille. Elva var åpen fra Maridalsvannet til fjorden, og det lå småbåter fra fjorden helt opp til Vaterlands bru.

Bryn torg ca 1927. Apotek i venstre del av bygningen og manufaktur og isenkramforretning til høyre. I bakgrunnen skimtes bank og postbygning. Bjørn Larsens barbersalong sees foran postbygningen. Gamle Høyenhall trikkeholdeplass i forgrunnen

Lesning var en yndet beskjeftigelse. Vi gutta gikk da til Deichmanske Bibliotek som hadde filial ved Grønlands kirke. Populære bøker var om ”Indianeren Hjortefot” og ”Læderstrømpe”, samt andre indianerbøker. Andre populære bøker

var om speidere, f. eks. Ned Nestor som kunne hamle opp med de verste skurkene. Gjevt var det også å låne innbundne årganger av bladet "Norske Gutter." Der var det mye spennende og godt stoff. En annen populær bok var Thalbergs Lommebok For Gutter. Navnet tilsier at den var liten av format og den handlet om idrettsprestasjoner, rekorder og annet som kunne interessere gutter. Rolf ble inspirert av dette, og ville samle stoff og utgi en egen lignende bok. Han ble nok også inspirert av at en gutt på 16 år hadde fått antatt en spennende guttebok på Windju Simonsens Forlag. Han dro til byen og oppsøkte dette forlaget som var et typisk barnebokforlag. Han ble vel mottatt av Simonsen selv, som på en pen måte forklarte at det nok ikke var hensiktsmessig med to så like bøker. Rolf var vel den gang ca.14 - 15 år.

Fra venstre: Thorsens kolonial, Cæsar Lundbergs elektriske foretning, Bryn apotek, Bryn manufaktur, SE Gullerud Isenkram og Fargehandel. Til høyre: Margit Sembs bokhandel. Trikken: A-vogn og en Gullfisk krysser hverandre. Fra slutten av 1930-årene

Både Rolf, broder Arne og jeg begynte i speidern. Vi lærte oss både morse- og semafor alfabetet, slik at vi kunne skrive hemmelige beskjeder med morsealfabet

eller blinke tegnene med lommelykt. Vi var med på flere turer i Østmarka, og da var det som regel lagt inn noen konkurranser. En gang vi var på troppstur fikk vi i oppdrag å bake brød. Vi hadde jo ingen ovn, så vi måtte bruke fantasien og det vi fant. Min patruljefører, Per Wåler fant en metallplate som vi la oppå et ildsted av steiner. Denne ideen var ikke så god som vi trodde, for platen var av sink og smeltet. Dermed havnet det hele i ildmørja, til stor moro for troppsføreren Emil Walløe, og de andre guttene. Emil hadde forresten et stivt ben, men dette hindret ham ikke i å gå lange turer i skauen eller å svømme.

Jeg fikk også være med på speiderhytta i Nittedal. Dette var en stor hytte med plass til ganske mange gutter. Jeg var der en gang på en slags feriekoloni sammen med en del gutter vesentlig fra Vålerenga. Det var Emil som ordnet dette. Han kom hjem til oss og spurte mine foreldre om jeg fikk være med dersom jeg ønsket det. Det jeg husker best av hytta var den store sovesalen med køyer i to etasjer, og med plass til 6 – 8 gutter i bredden.

En påske var min patrulje, Tiurpatruljen, på tur til Hukåsen i Østmarka. Patruljeføreren, Per, hadde en onkel som disponerte en tømmerkoie der inne. Koia var liten og trang, og hadde jordgulv. Briskene var av rundstokk og ikke særlige gode å ligge på, men ved hjelp av litt granbar så ble det tålelig bra. Koia var kald, jeg hadde ingen sovepose, kun et enkelt ullteppe som jeg tullet meg inn i. Vi fyrte godt før vi la oss, men allikevel var det is på en kjele med svisker som vi hadde lagt i bløtt om kvelden. En morgen hørte vi en Tiur spille borte i åsen, men vi forsøkte ikke å finne plassen

Det var ikke bare speiderturer vi var med på. En sommer ble det arrangert telttur til Langenvannet i Ski. Det var Hafsahl, pappa og 3 barn fra hver familie. En jente og to gutter fra hver. Vi og utstyret vårt ble kjørt ut, sittende på lasteplanet til en lastebil, muligens fabrikkens.

Det skulle være en fisketur, men det som ble fanget var bare noe småfisk, som havnet i maven på en katt. Fangsten sto vel i stil med fiskeutstyret. Været var ikke det beste, småregn, og i tillegg var det uhorvelig mye mygg. Hafsahl gjorde sitt for å holde myggen unna i teltet ved å røyke pipe med ”Karva Bla,” en meget sterk tobakk. Til slutt måtte han gi opp dette, for som han sa: ”Skal jeg røyke mere nå, så blir jeg huggærn.” Pappa brukte ikke noen form for tobakk i det hele tatt.

Pappa og Hafsahl hadde spleiset på en halv flaske sprit, og ville lage seg en ”Kaffedokter” til trøst i det gufne været. ”Kaffedokter” består av sprit, sukker, og svart kaffe. Alt var klart, de manglet bare sukkeret som lå i proviantkassa i teltet hvor jeg var. ”Du får sende ut sukkeret, du Gunnar,” sa pappa, de satt utenfor teltet. Jeg tok en pose som jeg trodde inneholdt sukker, men det var nok salt. Det ble mye harking og fy uttrykk, men det gikk ikke an å slå ut de dyre dråpene, så de ble søtet

opp og gled ned.

En annen gang fikk vi være med på telttur til ”Langåra.” Noen bekjente av oss som hadde motorbåt brukte å ligge der det meste av sommeren. En natt ble det et forferdelig uvær, med torden, sterk vind og styrtregn. Vi hadde to telt, et vanlig firemanns telt, samt et stort, jeg tror det var et gammelt, militært åttemanns telt. Den kraftige vinden, samt det voldsomme regnværet ble for mye for det store teltet. Det blåste overende, og dette medførte stort oppstyr med mye skrik og skrål, og folk som løp rundt i bare undertøyet. Nattøy var ikke så vanlig den gang, man hadde ikke råd. Det samme gjaldt anskaffelse av soveposer. Man tok det man hadde av for eksempel ulltepper.

Å gå på kino i vinterhalvåret var populært. Colosseum på Majorstua var favorittkinoen, selv om den lå på den andre siden av byen. Billettprisen var 50 øre, og med 2x10 øre til trikken samt muligens en tiores eller 25 – øres sjokolade, kom det hele på godt under en krone. Populære filmer for oss gutta var Westernfilmer med Tom Mix og den sorte hesten Tony, samt Ken Maynard på den hvite hesten Tarzan. Disse ordnet alltid opp med skumle banditter og indianere. Det var også mange morsomme filmer med Harold Loyd, Telegrafstolpen og Tilhengern og ikke å forglemme Charlie Chaplin. Dengang var filmene delt opp i akter, så det ble pauser. Før filmene og i pausene, var det sjokoladegutter i burgunder uniformer som gikk rundt og solgte sjokolade fra et brett fylt med godterier fra Freia.

Det hendte også at det lørdager eller søndager ble vist filmer på Østensjø skole i gymsalen. Forestillingene ble annonsert med plakater på telefonstolper og det ble alltid angitt hvor mange akter filmen bestod av. Seks akter var mest populært, men det hendte det kun var fire akter. Svært ofte røk filmen, og da ble det ekstra pause mens filmen ble skjøtt. På kinoene i byen var nok utstyret bedre, så der ble det ikke så mange pauser. En film som gjorde et sterkt inntrykk på meg, var filmen om Terje Viigen som rodde til Danmark etter korn under krigen mot engelskmennene. Jeg kan ennå huske at den unge engelske løytnanten støtte en åre gjennom Terjes båt, og hvordan vannet flommet over kornsekkene så båten sank.

Alle disse filmene var stumfilmer med tekster som kom fram på lerretet. På skolen og ellers på kinoene var det nesten alltid musikk. På Østensjø var det gjerne en ung pike, visstnok elev, som spilte piano, og hun og de som sto for fremvisningen forsøkte alltid å finne musikk som passet til filmens innhold. Gymsalen var ikke særlig godt egnet som kinosal, men så var heller ikke kravene så store. Sitteplassene var lange trebenker uten ryggstø og inngangspengene var 50 øre for voksne og 25 øre for barn. Ofte ble det også vist film og lysbilder på Breidablikk. Jeg husker godt filmene om Stanley og Livingstone, og deres historiske møte i Afrikas jungel.

Avholdsbevegelsens Klosterheim –fullført i 1911 – ble også brukt til amatørrevyer

Av andre kulturaktiviteter kan nevnes basarer, enten på Ø. skole, Breidablikk eller Klosterheim. På Klosterheim var det ofte amatørrevyer som ble arrangert av et eller annet kor eller idrettslag. Særlig aktive var Bryn mannskor, sangkoret Fjelljom, (senere Bryn korforening,) samt idrettslaget Bjart. Når det var basar eller revy på Klosterheim, så var det som regel i tillegg salg av ”årer”, skytebane med luftgevær, og dans. Det var som regel en med trekkspill som sørget for dansemusikken.

En gang kom det et tivoli til Bryn. Det etablerte seg på en åpen plass på venstre side av Østensjøveien like nedenfor toppen av veien, der den heller nedover mot Ø. Gravlund. Utstyret var ganske primitivt. Jeg var ikke gamle karen den gang, men jeg kan erindre en karusell som visstnok ble trukket av en hest, og så var det en båthuske. Jeg kjørte ikke med karusellen, for jeg hadde nok ingen penger, og dessuten var jeg nok også noe engstelig. Båthusken, derimot, var jeg oppe i. Det var Harry, sønn av tidligere nevnte Sigurd som tok meg med. Han var eldre enn meg og ganske kraftig. Kreftene kom godt med, for båthusken fungerte ved muskelkraft. Vi satt mot hverandre i en båtformet kasse som var hengt opp i et stativ. Vi ble puffet i gang av en betjening, og så måtte Harry finne rytmen og dra i et tau for å komme så høyt som mulig med husken. Vi kom temmelig høyt, så det kilte frydefullt i magen. Etter en passelig tid ble vi stoppet av en bremseanordning som ble presset opp mot husken ved hjelp av en stang. Hvorvidt det kostet 10 eller 25 øre for denne fornøyelsen husker jeg ikke. Det er mulig det var 25 øre for 2?

Senere kom det et mer avansert tivoli på et jorde mellom ”Toppen” og Wengshaven, det vil si Bryn hovedgård.

På ”Toppen” bodde også en familie Steen med tolv barn i en liten villa. Dette inkluderte ett eller to tvillingpar. Et par av guttene hadde hvite mus som det var morsomt å se på når de kravlet rundt i kassa si. Det lå også en kiosk der oppe, et sted hvor man kunne møtes. Doktor Hauge hadde også sin villa på ”Toppen” hvor han også hadde sitt legekontor. Han var som en ”landsfader” og ytet nok mer hjelp til vanskeligstilte familier enn det hans legepraksis skulle tilsi. Jeg kan ikke huske at han hadde bil, for han var ofte å se gående på veien til eller fra legebesøk. Han hadde en stor hårmanke, og hadde alltid et smil på leppene. Når vi møtte ham hilste vi alltid pent, og fikk et smil og et nikk tilbake.

Murgården – ikke bare til boliger

Tilbake til murgården. I første etasje, i gavlen i motsatt ende av der vi bodde, var det en kolonialforretning. Der kunne vi få alle slags dagligvarer inklusive kjøtt og fisk. Dengang fantes ikke frysedisker eller kjøleskap, men der var et digert isskap. Det vil si et skap hvor det lå store isblokker for å kjøle ned melk, kjøtt og fisk. Isblokkene ble skåret for hånd med store sager om vinteren, blant annet på Østensjøvannet, og deretter oppbevart i store binger dekket med sagflis for å forsinke tiningen. Metoden var effektiv, og det ble levert isblokker hele sommeren.

En stor del av varene kom til butikken med hest og vogn og det er særlig en kjørekar jeg husker best. Det var ølkjørereren fra Aktiebryggeriet, for hver gang han kom ropte vi barna: ”Får vi sitte på `a?,” og alltid fikk vi samme svar: ”Ja, i morra, så.” Dermed fikk han navnet ”Morrakal.”

Dengang ble nesten alt solgt i løs vekt, så det tok tid når alt skulle måles og veies. Melk, for eksempel, ble hentet i spann som man bragte med seg til butikken. Det fantes både nysilt og skummet melk, og det var mange som kjøpte en liter av hver i samme spann, eller også en nysilt og to skummet eller omvendt. Dermed kunne man økonomisere. Så vidt jeg husker kostet nysilt melk 25 øre, og den skummede 10 eller 11 øre. Det fantes ikke H – melk den gang, da het det nysilt melk. Homogenisert melk var ennå ikke oppfunnet. Hvis den nysilte melken ble stående en tid, så steg fløten opp og la seg som et lokk på melken. Mange skummet av denne fløten og brukte den som kaffebløte. Sommerstid, da melken var fet og fin på grunn av gode beiteforhold, hendte det at mamma satte bort et par boller nysilt melk til såkalte melkeringer. Da ble det et tykt lag med fløte på toppen., mens melken under løp sammen og ble tykk og syrlig. Dette ble da spist med sukker over, men ingen av oss barna likte dette.

Bryn i 1920-årene: Bryn jernbanestasjon med Bryn bad og Murgården i bakgrunnen. Huset til kjøpmann Johansen bak Bryn Bad. Familien Løken bor der i dag.

Butikken var ganske liten, så plassen måtte utnyttes på beste måte. Derfor ble enkelte varer som islandsk fårekjøtt og spekesild plassert utenfor disken. Disse varene lå i tønner i saltlake. Når kjøtt eller sild skulle tas opp, var det ikke til å unngå at det ble sølt lake på gulvet. For å absorbere laken og søle som fulgte med bena, ble gulvet bestrødd med sagflis. Tidligere nevnte Sigurd hadde som regel jobben med å feie gulvet og gjøre annet forefallende sjauearbeid etter endt arbeidstid på veveriet, særlig på lørdagene da veveriet sluttet klokken ett. Så vidt jeg kan huske, fikk han gjerne betaling i naturalia, for eksempel en fleskebit.

Det var mange den gang, som når pengepungen var tom, måtte handle på bok, eller som vi sa, på krita. Man fikk altså varer uten kontant betaling mot å betale ved neste lønning. Det var nok ikke alle som maktet å overholde dette, og var i konstant gjeld til kjøpmannen. Innehaveren av butikken het Johansen, og hadde en av sine sønner med i butikken, pluss en ekspeditrise, frk. Olsen. Sønnen, som for øvrig tok navnet Løken, overtok senere butikken.

Det var som nevnt tidkrevende å handle, alle priser måtte regnes ut manuelt, og summeres. Til dette brukte Johansen kopiblyant. Denne blyanttypen hadde en blålilla kjerne, og for at tallene skulle bli tydelige, fuktet han blyantspissen med lepper og tunge. Dette resulterte i at han til stadighet var blå på leppene, noe som virket nokså komisk.

Jul i Murgården

Frempå vinteren, når det gikk mot jul, kom det nye varer og andre lukter i butikken. Det kunne være dadler og fiken, og ikke å forglemme appelsiner: Det var som regel spanske appelsiner og disse var som regel temmelig sure. Vi kunne få en appelsin for 10 øre, og når vi var heldige og hadde fått kjøpt en, gikk vi inn og tigget et par sukkerbiter så vi kunne lage ”stormkyss”. Vi bet en liten bit av skallet og presset sukkerbitene ned i appelsinen. Da var det godt å suge opp saften, og så skrelle og spise opp resten. Julen var selvfølgelig forventningenes tid. Da ble det utvekslet tanker om hva man kunne vente å få av presanger. Det ble enkelte nye klær, ekstra god mat og frukter, samt nøtter og andre godsaker. Leker ble det også. To av tantene våre, som forresten var barnløse, var som regel tidlig ute med sine presanger. Disse ble tatt hånd om av mamma og pappa, med beskjed om at det var forbudt å røre pakkene som ble lagt oppe på toppen av klesskapet. Dette forbudet var det selvfølgelig vanskelig å overholde, så når anledningen bød seg var det å klyve opp på en stol og kjenne på pakkene, og forsøke å gjette pakkens innhold.

Noe som var morsomt og spennende var å lage pynt til juletreet. Det var særlig morsomt å lage kurver av glanspapir. I ukebladet Allers var det flere forskjellige mønstre til slike kurver som gjerne ble fylt med noe godt, og tømt når juletreet skulle høstes. Vi laget også lange lenker av glanspapir som ble hengt på juletreet. Å lage marsipan var også populært. Vi forsøkte å lage forskjellige figurer, men dette var ikke helt enkelt, så det ble mest til å trille kuler som vi dekorerte med sukkerkulør.

Å gå julebukk var et populært innslag. Det hendte at voksne kledde seg ut og gikk en runde i gården og sang og spilte. Et år, jeg var ganske liten – ikke eldre enn 5 år – så ble jeg tent på å gå julebukk etter en slik runde. ”Mamma, jeg vil gå julebukk”, sa jeg. ”Ja, men du har jo ingen maske.” ”Du kan lage en til meg.” Etter en del mas tok mamma og klippet til en maske av avispapir, og bandt den på meg. ”Hvor skal jeg gå da?” ”Gå opp til Bertha på kvisten,” var svaret. Jeg la i vei, men jeg var ikke kommet lenger enn til svingen i trappa da jeg ble engstelig og satte meg ned. Trappa var mørk. Det var ikke annet lys enn det som kom ut gjennom vinduene i gangdørene, og der var det gardiner for. På loftet var det også mørkt og skummelt,

så det virket skremmende å gå opp alene. Men, det ville være veldig flaut å gi opp, så jeg stålsatte meg og la i vei. Jeg banket på hos Bertha, hun åpnet, og da hun fikk se meg, sa hun: ”Neimen, å er detta for en kar, da?” ”Det er’n Gunnar!”, svarte jeg. Hun lo godt og ga meg noen kaker. Jeg har mange ganger fått høre om mitt julebukkesøk hos Bertha.

Interesse for det overnaturlige

Mamma var ikke bare interessert i spådommer, men var også interessert i overnaturlige hendelser. Hun fortalte ofte om opplevelser hun selv hadde hatt. Blant annet fortalte hun dette:

I sin ungdom bodde hun på Vålerengen sammen med sin mor og søsken. En lørdagskveld hun og tante Olga hadde vært på en fest, så vidt jeg husker i avholdslaget, så hendte følgende: De kom gjennom porten og inn på gårdsplassen, hvorfra det var to oppganger til leilighetene. De bodde i den innerste oppgangen, og der bodde også en blind mann i leiligheten over deres. Så vidt jeg husker, drev han med kurvfletting, og hadde sine materialer i kjelleren. Han hadde ikke vanlig døgnrytme som andre, men kunne drive med sitt og for eksempel gå i kjelleren til alle døgnets tider. På grunn av sin blindhet hadde han en egen gangrytme. Med det samme de kommer ut av portgangen, hører de de kjente stegene i trappegangen. ”Nå kommer Johansen, han skal sikkert ned i kjelleren”, sier en av dem. ”La oss vente da!” Så ser de Johansen komme ut på trammen foran inngangen og stå og ”se” ut i luften. Han brukte ofte å gjøre dette. Så snudde han, og de hørte at han fortsatte ned i kjelleren. De gikk opp og la seg, og utpå formiddagen neste dag, når de våkner sier moren, altså min bestemor: ”I natt døde Johansen!” Det hendte samtidig med at de hadde hørt og sett ham kvelden før.

Et annet tilfelle mens de bodde på Vålerengen og arbeidet på veveriet på Bryn. De brukte da å gå til arbeidet over Etterstadsletta, og selv om det var før kl. 7 om morgenen og ikke helt lyst, kunne de begge tydelig se en kollega som gikk foran dem. Det var en stigning fra Vålerengen opp til selve sletta, og de mistet kontakten da vedkommende gikk innover og de selv hadde et stykke igjen til toppen. Da de selv kom til toppen, var det ingen å se! De fant dette ganske merkelig, og da de kom til fabrikken så var ikke vedkommende de hadde sett på plass. Neste dag fikk de vite at angjeldende person var død.

Følgende er jeg ikke sikker på om det var en selvopplevelse, eller om det var noen andre som hadde opplevd det. Episoden hendte på Vestmarka ved Magnor, hvor jo den delen av slekta kommer fra. Det var ved nattetider da noen passerte stedets sagbruk og fant sagbruket fullt opplyst og maskinene i gang. Ved å spørre seg fore

dagen etter, fikk de som hadde opplevet dette, vite at ingen, hverken eier eller ansatte hadde vært på saga den natten.

Radioen kommer

Radioen kom, i hvert fall til oss, tidlig i 20 – årene. Det var et krystallapparat med to sett doble høretelefoner. Det vil si at det var en telefon til hvert øre, og disse var festet til en stålbøyle som gikk over hodet. Det var mulig å fjerne telefonene fra bøylene, og derved kunne fire stykker høre radio samtidig ved å sitte sammen to og to. Det var kun mulig å ta inn en stasjon, nemlig Oslo. Lytteforholdene kunne variere, og hvis det var dårlige lytteforhold var det å søke med en nål som var plassert sammen med krystallen inne i et lite ”hus” av glass på toppen av apparatet. Når det var musikkprogram var det mulig å lage en ”høytaler” ved å legge en høretelefon i en krystallbolle hvis man hadde en slik. Jeg kan ikke huske at vi forsøkte dette, men det ble påstått at det fungerte. Populært program for oss barna var selvfølgelig barnetimen med Truls og Oskar, to egenartede og morsomme krabater. Hver lørdag ettermiddag var det et program med reklame. Disse programmene var laget som små sketsjer, og var ganske morsomme og populære.

Enkle sanitære forhold

Vannklosett var noe som var fjernt for oss i murgården og på fabrikken. Det var utedøer med bøtter. Doene til fabrikken var åpne bortsett fra en som var låst og forbeholdt kontorpersonalet. Altså en form for klasseskille. Det lå flere små skur og bygninger rundt fabrikkene. I den største bygningen som var en trebygning hadde det vært sjokoladefabrikk. Nå var den omgjort til et par hybler og lager. En av de som bodde der var Sofie og hennes mann Johan. Når disse ble omtalt, så var det Sofie eller Johan i ”sjokoladen.” Det hendte visst at det var en del selskapelighet der nede av det støyende slaget, men huset lå ganske usjenert til så ingen ble egentlig forstyrret. Det var forresten Johan som tok seg av renovasjonen av doene og annet søppel. Alt ble tømt på en fylling på området og overstrødd blant annet med koksgrus, antagelig oppsop fra fyrhuset. Forøvrig så hadde vi en skibakke kloss inntil fyllingen, kanskje ikke det mest velegnede stedet.

Til fabrikken hørte det også en smie. Dette var nødvendig, for fabrikkens transportbehov ble dekket av hest og vogn. Det var to hester, Tor og Dokka. Disse måtte skos, og det var også nødvendig å smi enkelte maskindeler. Det var nokså mørkt og svart i smia, og når døra sto åpen så vi kunne se inn, virket det skummelt

når smeden slo på det glødende jernet så det gnistret. I tilknytning til smia var det for øvrig en urinal for de mannlige arbeiderne. Stallen med fôrloft og vognskjul lå på murgårdens gårdsplass. I vinkel mot stallen, men adskilt fra denne lå do huset med avlåste avtreder. Det var flere familier om hvert avtrede, så kapasiteten var i minste laget. Det hendte nok når noen av oss barna ble ”trengne,” og ikke hadde tid til å gå opp etter nøkkelen, at det ble ropt opp til mamma og bedt om å få kastet ned nøkkelen. Det var også mange som ropte og bad om å få kastet ned en skive brød når sulten meldte seg. Mamma likte ikke dette med brødet, hun mente vi fikk komme opp og spise.

Bak doen og gavelen på stallen var det et plankegjerde. I kroken som ble mellom gjerdet og stallen var det plassert en diger trebinge med lokk, og her ble søppelbøttene tømt. Det ble unektelig en odør vi kunne vært foruten, samt enormt med blåsvarte fluer. I tillegg til søppelbingen var der også en sementert, lav åpen bingefor hestelorten og hesteurinen. Vel, det ble ikke bare hestetterlatenskaper, for alle av hankjønn, både store og små urinerte der. Det kunne nok bli lit pinlig mange ganger, både for kvinner og menn, hvis f. eks en av kvinnene kom med sin søppelbøtte når en av mennene sto og gjorde sitt. For øvrig ble også de før omtalte sølebøtter vi hadde inne brukt til samme formål både av kvinner og menn når det gjaldt ”det tynne.” Dette var faktisk nødvendig, for ellers ville do bøttenes kapasitet bli sprengt. Særlig da på vinterstid når alt frøs. Toalettpapir hadde vi ikke, vi brukte avisapir som nok ikke var det beste til formålet.

Kjørekaren, kusken, het Nilsen, men vi barna kalte ham for ”Nikkata”. Jeg vet ikke riktig hvorfor, kanskje var det en avart av Nilsen. Vi syntes han så streng ut, og dette skapte en viss engstelse hos oss fordi han så ofte satt ved vinduet sitt i 3. etg. og fulgte med oss når vi var på fabrikkområdet etter arbeidstidens slutt. I hvert fall trodde vi det var slik, selv om jeg ikke kan huske at han snakket til oss. Men, omsider forsvant hestene og fabrikken anskaffet lastebil. Nilsen var for gammel til å ta sertifikat, så det ble ansatt en sjåfør. Den nyansatte sjåføren het Adolf Hørling, men ble bare kalt Adel. Han fikk overta stallen hvor han innredet et verksted. Han var meget netthendt, og bygget en fin tråbil til sin lille datter Doris (han hadde kanskje ønsket en sønn?). Bilen var meget forseggjort, styremekanismen virket etter samme prinsipp som på en ordentlig bil. Det hendte vi fikk komme inn og se på når han mekket. Adel hadde også motorsykkkel av merket ”Ariel”. Denne ble pleiet med omhu, og var selvfølgelig en sensasjon i murgården.

Med hestene forsvant også hestelorten i bingen, men det ble urinert der som tidligere. Da fant tidligere omtalte Syver på noe lurt. Han plasserte en stor bøtte i gjødselbingen, og satte opp en plakate hvor det sto å lese:

PIS I BØTEN

IKE PÅ ASFALTEN:

Hva han mente med asfalten, var ikke helt klart, for bingen var et betonggulv med en lav betongkant rundt. Urinen ville han bruke som gjødsel på de gamle trærne for å forbedre frukten. Dette var det ingen hjelp i, for både epler og pærer var like små og sure som tidligere. Bøtta ble for øvrig ikke stående lenge, det kom flere protester, så Syver måtte fjerne den igjen. I tillegg til frukttrærne var det også tre store kastanjetrær; to stykker foran fasaden mot fabrikk og ett utenfor gavlen hvor vi bodde. Om høsten ble det store mengder visne blader som vi rakte sammen og baste i.

Dagliglivets gang

Arbeidstiden på fabrikk var , så vidt jeg husker fra syv om morgenen til fem om ettermiddagen med to pauser; frokost og middag. De som bodde nær fabrikk gikk gjerne hjem i pausene, som var henholdsvis en halv time frokost og en times middag. Det fantes ingen sirene som varslet, men utenpå veggen på den midtre bygningen var det plassert en klokke som Hansen i Møllergården ringte med. Altså en klokke i likhet med en stabbursklokke.

Lørdag var halv arbeidsdag, og også lønningsdag. Lønnen ble utbetalt i metallbokser med nummer på lokket. Da møtte det opp forskjellige agenter fra store firmaer i Kristiania og tilbød varer etter kataloger. Gunerius Pettersen var et slikt firma. Da kunne man handle på avbetaling, og betale et avtalt beløp til agenten hver uke. Så vidt jeg husker, så var Spareforeningen Bien også representert, og hentet avtalte sparebeløp. Det sier seg selv at det ikke var plass til mye sparing.

I og med at gården var så tett befolket, var det mange som kom og forsøkte å tjene litt til livets opphold. Ukebladene kom den gang ut på lørdager, og hver lørdag kom fru Austad med en stor skulderveske full av ukeblader. Hun hadde det alltid travelt, så for å spare tid, fór hun gjennom korridorene og banket på alle dørene. Ringeklokke var ukjent, og hvis alle i en familie var ute, så lå som regel nøkkelen under dørmatta.

Husmødrene kom så ut og gjorde sine kjøp. Som regel kjøpte vi Allers Familiejournal og Hjemmet. Allers var særlig populært for oss barna, da det ofte fulgte med ark av kartong med trykk av dukker med tilhørende klær, eller det som var ekstra gjevt, var trykk av borger eller andre bygninger. Alt måtte klippes ut og monteres. Dukkene ble påkledd ved hjelp av noen små tagger på klærne. Disse kunne brettes rundt dukkene så klærne hang på. Borgene krevde større innsats. Når

samtligte deler var klippet til, måtte de brettes og formes og deretter limes sammen. Det hendte vi laget rugmel klister, men dette var ikke så godt egnet til dette formålet. Fiskelim, derimot, var godt egnet. En liten tube kostet så vidt jeg husker 20 øre, og ble kjøpt i isenkrammen hos Gullerud. Bladene kostet den gang 25 øre, og steg etter hvert til 35 øre. Fru Austad måtte nok tråle et stort distrikt før det ble noen særlig fortjeneste. Det fantes riktignok flere arbeiderboliger i Bryndistriktet, men likevel ble det nok slitsomt. Hun hadde for øvrig en sønn som måtte være med og bære eller trille bladene i en vogn eller kjerre..

Et annet fast innslag var smultringkjerringa. Hun hadde en stor kurv på armen full av smultringer og smultboller, samt Hardangerlefse. Disse var alltid dekket av et rent, hvitt klede, så det virket hygienisk. Det var alltid det samme ritualet: Et knak på døra, og så kom det: ”Skal det være noen smultringer i dag, da De? Jeg har de så store og fine her.” Jeg husker ikke prisen, men det var nok ikke mer enn 5 eller 7 øre.

Andre som også ville prøve lykken, var gatemusikantene. Det kunne være en trekkspiller med tilhørende sang, eller gitar med påmontert stativ hvor det igjen var montert harmonikaer. Det kunne være to, tre eller fire ”harmonikker” som var montert slik at de kunne dreies om en akse. Derved kunne man ha instrumenter med forskjellig dur alt ettersom det passet med melodiene. Et annet musikalsk innslag var mannen med lirekasse . Dette var en kasse på stativ, og i kassen var det et sinnrikt system som frembragte musikk når en sveiv ble sveivet rundt. Det var mulig å sjalte over til forskjellige melodier. Oppå kassen var det plassert en mindre kasse med skuff, og oppå denne igjen en vagle med en fastlenket papegøye. I skuffen var det ”lykkebrev”, og mot å betale 10 øre så plukket papegøyen opp et ”lykkebrev.” Det var alltid noen som syntes synd på disse utøverne og kastet ut en papirtull med noen øre i. Da var det kniving mellom oss barna om å få plukket opp pengene og gi dem til musikanten. Akkurat slik Prøysen skildrer det i sin vise.

Vi må ikke glemme ”skjærsliperen”. Han kom gående med et stativ på ryggen, og på dette var det montert en slipestein med pedaldrift. Da kunne man få slipt sakser og kniver for en ringe penge. En annen form for handelsvirksomhet var de som gikk rundt og solgte skolisser, knapper, buksesstrikk og sytråd etc. Enkelte kunne bare ha en skoese eller lignende til sitt vareutvalg, men jeg husker spesielt en som hadde en gammel barnevogn, og da var jo utvalget mye større og mer spennende.

Denne form for handel var ikke mye å livberge seg med, men det forekom nok at noen syntes synd på dem og gav dem noen øre uten å kjøpe når det ikke var behov, eller kjøpte litt likevel. Så vidt jeg husker, kostet en trådsnelle 20 øre. Det hendte også at handelen gikk den andre veien. Det var når såkalte ”fillepellere” eller skraphandlere kom på besøk. Disse kjøpte alt mulig skrot, slikt som filler, flasker,

jernskrap eller kobber etc. De hadde gjerne en drakjerre, og vekt til veiing av jern og kobber. Hvis vi fant noe jernskrap eller kobbertråd etc. så tok vi vare på dette, men det var sjelden det ble noen særlig gevinst, for prisen for jern var 3 øre pr. kg., og jeg tror 25 øre for kobber. Det var sjelden at vi fant noe som monnet.

Bryn – et industriområde

Bryn var den gang som nå preget av mye industri. Det var Høyenhall fabrikker eller Fettfabrikken som vi kalte den etter eieren, eller også Vattfabrikken fordi det i tillegg til produksjon av takpapp også ble produsert vattepper. Videre var det hermetikkfabrikk på ”Toppen” av Østensjøveien, og mellom ”Toppen” og Østre gravlund på venstre side av veien var det en metallvare bedrift som blant annet produserte en skibinding kaldt ”Automatic” Denne bestod av tåjern og en fotplate med ”ører” i bakkant. Fotplaten var justerbar slik at den passet til alle støvelstørrelser. Når man satte foten i bindingen og trykket ned, spratt ”Ørene” inn i et spor på støvelhelen som alle skistøvler hadde den gang. Dette var nødvendig fordi alle skibindinger var bakbindinger med strammeapparat. Senere kom ”Rottefella”. Navnet kom av en tåbinding som kunne minne om en rottefelle. Lenger ned mot gravlunden lå den kjemiske fabrikken Norden, som produserte bunnstoff til skipsflåten. Fabrikken eksisterer ennå under navnet Nordox. Fyrstikkfabrikken, som var der hvor Savo nå holder til, hadde to store arbeiderboliger i tømmer. De lå på hver sin side av Fyrstikkbakken. Den ene ble revet, mens den andre brant ned ganske nylig. Gohn har jeg nevnt tidligere. Av ytterligere industri var det en sinkhvittfabrikk som produserte råstoff til malingproduksjon. Fabrikken står den dag i dag, men jeg vet ikke om den fortsatt produserer det samme. På ”sinkhvitten” arbeidet det en ung mann som ikke var helt som andre mentalt, men han var etter sigende et regnetalent. Det hendte at arbeidskameratene i middagspausen satte opp for ham et multiplikasjons stykke som de regnet ut på papiret, og ba Einar som han het, å regne ut svaret i hodet. Etter sigende så klarte han dette med letthet. Han ble for øvrig kalt for ”Trælla,” muligens fordi han hadde en noe rar gange fordi det var noe galt med beina hans.

Bryn distriktet var rikt på leire, og dette gav grunnlag for drift av hele tre teglverk Høyenhall Teglverk, som lå der Bryn Senter ligger i dag, samt Christiania Teglverk og Bryn Teglverk som begge lå langs elva mellom Bryn stasjon og Tvetenveien. Bygningen til Christiania Teglverk eksisterer fortsatt, og benyttes visstnok til lager. Samtlige teglverk var oppført i tre, og alle ble herjet av brann og bygd opp igjen. Omsider ble de lagt ned, sannsynligvis på grunn av at leira tok slutt. Der hvor rundkjøringen ved Bryn Senter ligger bodde Klausen med sin familie, og han hadde

sin levevei med salg av brensel.

Industrivirksomhet på Bryn: Sinkhvittfabrikken og Bryn Teglværk. Ulven kirke i bakgrunnen

Produksjonen av tegl foregikk på en måte i to perioder. Om sommeren ble leira tatt ut, formet og tørket, og om vinteren brent. Etter jobbetiden under og like etter første verdenskrig ble det nedgangstider og vanskelig å skaffe arbeid. Mange kom skjevt ut under nedgangsperioden, de såkalte lasaroner eller lassiser. Disse livnærte seg kanskje med litt smånasking og tigging. De var husløse, og for å livberge seg gjennom vinteren var det mange av dem som lå på teglverkene hvor de store ovnene varmet godt. Mange av dem kom til Murgården for å tigge 10 øre til en kopp kaffe, men også om en skive brød. Hvis det var noen øre de fikk, gikk nok disse myntene til et eller annet å ruse seg på. Dette kunne være alt mulig fra billig brennevin, øl, rødsprit eller tørrsprit. Rødspriten kunne jo drikkes, mens tørrspriten ble smurt på en brødskive. Politur, basert på sprit og skjellakk ble også konsumert. For å gjøre skjellakken drikkelig, ble spriten skilt ut ved å ha tørt brød på flaska og riste den. Skjellakken og brødet løp da sammen, slik at spriten kunne siles fra. Dette kaltes å riste "skåp". Hard kost, men de fleste av disse typene var godt herdet.

Det var ikke alle som var så ille, så når det kom noen som ikke så altfor forsofne ut og bad om litt brød, så syntes mamma synd på dem og gav dem noen brødskeer. Hvis det passet slik, fikk de også litt kaffe på en flaske.

Bryn stasjon

Appropos Bryn stasjon. Jeg har lest et sted at denne stasjonen ble anlagt fordi det var nødvendig å sette på bremsene der før de begynte på den bratte bakken ned til Christiania. Jeg kan huske at jeg så et par menn en gang som gikk ved siden av et godstog som faktisk var i gang med sakte fart mens bremsene ble satt på. Så vidt jeg husker skjedde dette ved å presse ned en lang jernstang plassert på siden av vognene som løste ut bremsene. Dette var i damplokomotivenes dager og måtte utføres manuelt, da det ikke fantes bremsemuligheter på vognene som kunne utløses fra lokomotivet.

I midten av tyveårene, visstnok i 1927 kom de elektriske lokomotivene og avløste ”jernhestene.” Det var billig å reise med toget den gang. Et månedskort fra Bryn stasjon ned til byen kostet 10 kroner, og skoleelever mot skolebevis betalte 5 kroner. Den gang lå Østre Aker gymnas i St. Olavs gate i Oslo, så det var mange som hadde glede av denne ordningen. Dette gjaldt også for læregutter og andre som gikk på aftenskole, selv om i hvert fall læreguttene hadde en liten inntekt. Denne ordningen gjaldt inntil man fylte 18 år. Det sier seg selv at det var mange som benyttet toget den gang, da en måneds billett for voksne på Østsjøbanen kostet 12 kroner fra Høyenhall. Månedskortene gjaldt også i helgene.

Nærmiljøet på Etterstad og Bryn

Jeg har tidligere nevnt ”Havehuset”, og videre i retning av Etterstad lå ”Brandli,” et lite trehus med have. Der bodde familien Gustavsen som også var ganske tallrik. Videre kom ”Hønsegården”, en noe spesiell bygning. Det var et lavt trehus som var bygget i vinkel. Hver av armene på dette vinkelhuset inneholdt flere små leiligheter, ett rom og kjøkken, pluss et bryggerhus i den ene seksjonen. I vinkelens hjørne lå en liten butikk som for oss barna ble å betrakte som en godteributikk. Et langt treskur med do og vedskjul hørte med. Hvorfor gården ble kalt ”Hønsegården” vet jeg ikke. Muligens hadde det vært høns der en gang, eller det kom av gårdens særpreg med så mange familier tett på hverandre.

Havehuset i 1930-årene. Murgården i balgrunnen

I "Høsegården" bodde en arbeidskamerat av pappa som het Olsen. Han hadde kone, en sønn og en datter og vi hadde mye omgang med disse. Sønnen, Harry, hadde sykkel. Jeg fikk låne denne slik at jeg lærte å sykle. Pappa hadde også sykkel, men denne var større. Dessuten brukte han den til og fra arbeidet. Det var ikke alle som hadde lykt på sykkelen den gang. Disse kostet penger. Pappa hadde karbidlykt på sin sykkel. Denne bestod av to deler. En underdel hvori man fylte noen karbid biter og helte vann over disse. Dette medførte utvikling av en brennbar gass som steg opp til en brenner i lyktens overdel. Gassen ble antent, og man fikk et lys som ikke var særlig sterkt, men i hvert fall gjorde at man ble sett.

Bortenfor "Høsegården" kom "Flaen", nærmest et lite småbruk med høns, et par kyr og en hest. Eier, Amundsen, drev med transport som tilleggsnæring. Der hvor disse eiendommene lå, er det nå et stort industribygg.

Etterstad var et stort friområde med mange muligheter. Flere skibakker på rad ned mot Loelva, og på sommeren var det som nevnt to fotballbaner. Den ene ble benyttet av V. I F., (Vålerengen idrettsforening) og den andre av "Bjart". Disse banene var ikke skikkelig opparbeidet, men man stilte ikke så store krav den gang.

Brynseng i begynnelsen av 1920-årene. Føyens kolonial lengst til venstre. Den såkalte "Industrien" (manufakturforretning) ved siden av. Dette var forløperen til Bryn manufaktur på Bryn Torg. Iversens gård "Roligheten" midt på bildet. Murgåden i bakgrunnen. Kjøpmann Johansen hadde sin butikk i gavelen på Murgården.

spring på gjerdet mot trikkehallen. Det gikk ganske mange kuer og gresset på Etterstad, så det var ofte kuruker på banene. Rundt Etterstad gikk det en travbane. Denne var heller ikke av særlig god kvalitet, men det forekom at det var løp der, og også noe trening. De som hadde kuer på Etterstad, hadde sine gårder nederst i Østensjøveien. Det var to av dem, og den største het Fosserud. Den gang var det vanlig at gårdbrukerne kjørte rundt og leverte melk i private hjem, og jeg husker at Fosserud hadde noen kunder i Murgården. Jeg tror melken kostet 25 øre pr. liter som i butikken. St. Hansaften kunne det være mye liv på Etterstadsletta, med flere store bål av alt mulig rask som var samlet sammen.

Brynseng trikkeholdeplass hadde status som å være midlertidig helt til T –banen kom. Det vil si i 25 – 30 år. Det sto nemlig skrevet "midlertidig" på skiltet under navnet på holdeplassen. Fra holdeplassen og nedover der de store blokkene nå ligger, var det et elektrisk installasjonsfirma; Berg og Sky, samt Bryn Kull og

Vedbolag. Innehavere var Andersen og Olsen. Andersen var den eldste og sjefen. Om sommeren og ellers hvis det var lite å gjøre så hadde Olsen andre gjøremål med hesten sin. Særlig en sommer var jeg mye med og kjørte ved fra Bryn stasjon til vedlageret. Det kom gjerne flere jernbanevogner med forskjellige typer ved oppe fra skogsbygdene. Det var bjørkeved, skogsved og bakhonved. Bjørkeveden var dyrest og bakhonveden billigst. Det var stor omsetning av koks og ved den gang da nesten all oppvarming og matlagning foregikk ved bruk av såkalt fast brensel. Til transporten ble det brukt hest og vogn, og det var stor stas å få holde i hestetømmene når vi kjørte til stasjonstomta, og på en måte fikk føle kontakt med hesten. Jeg hjalp til med å lesse ved over fra jernbanevognene til hestevogna, og dette satte selvfølgelig merker på klærne. Veden var full av kvaer, så skjorte og bukse fikk sin rikelige del av kvaen. Jeg er ikke helt sikker på metoden, men jeg tror mamma smurte margarin på flekkene, slik at kvaen ble løst opp før plaggene ble vasket. Mamma ble ikke sint for kvaen, hun men mente vel det var godt at jeg hadde noe å gjøre.

Etter en uke fikk jeg 50 øre av Andersen. Andersen ble ofte tørst i sommervarmen, og da bad han meg stikke over til Føyen og kjøpe en flaske bayerøl. Dette ølet kostet så vidt jeg husker 62 øre for en hel flaske. Dette var før crownkorkens og skrukorkens tid, så det ble benyttet ordinær kork. Korken var stemplet på toppen med et totall for å markere skatteklassen. Det var ikke så strenge regler for ølsalget, men ølet var avgiftsbelagt den gang som nå. Mineralvann flaskene hadde en permanent lukkeanordning. Denne bestod av en ”porselenskork” med gummipakning som var festet til flasken med ståltråder, og så var det en slags strammeanordning til ”korken” slik at det ble tett.

Vinterstid foregikk all utkjøring av koks og ved med hest og slede. Alle hester hadde en bjelle under halsen, slik at folk kunne bli varslet om at et hestekjøretøy var i anmarsj. Det fantes også såkalte dombjeller som var festet i en krans rundt hestens hals. Disse bjellene hadde en mer festlig klang, og ble benyttet når man transporterte folk eller benyttet lettere varevogner til for eksempel brødvarer eller tobakk. Særlig om vinteren når det var mørkt og snøen dempet hovslagene, var det viktig med slik varsling.

Kvantumet for kjøp av koks var hektoliter, og denne ble levert i sekker som ble tømt i dertil egnede binger. Jeg er ikke sikker på prisen, men tror det var kroner 2,00 eller 2.50 pr. hektoliter. Veden ble enten levert i sekker, eller i hele eller halve favner. En favn ved målte 0,6 x 2 x 2 m. Både vogn og slede var tilpasset disse målene, slik at en halv favn ved var en rad, og en hel favn var to rader på vogn eller slede. Hvis jeg ikke tar helt feil så lå prisen for en favn skogsved på rundt kr 20,00. Det var de som ikke hadde kjellerbod som kjøpte ved i sekker. Målet for kull var

bøtte, eller hel eller halv ”tønne”.

Føyen, som altså drev kolonialbutikk og var konkurrent til Johansen i Murgården, var fremmelig og solgte også olje og bensin. Bensinpumpa var hånddrevet og hadde en stor gradert glassbeholder på toppen. Bensinen ble pumpet opp i beholderen og når denne var full eller ønsket kvantum var nådd, ble det åpnet en kran slik at bensinen kunne renne ned i bensintanken på en bil eller motorsykkel. Prisen på bensin var 25 eller 26 øre per. liter.

Ved siden av vedtomta bodde gartner Bakka i en stor trevilla, og hadde stort blomstergartneri med mange store drivhus. Bakka dyrket blomster også på jordet bak hermetikkfabrikken nedover mot Østre gravlund. Et år var det ventet tidlig nattefrost, og da forsøkte han å røyklegge dette området i håp om at røyken ville legge seg som et teppe, og beskytte blomstene der. Hvorvidt dette fungerte vet jeg ikke. Etter sigende så var gartner Bakkas gartneri et av de største i landet.

Videre rundt Brynseng lå Wengshaven som tilhørte Bryn Hovedgård., det store trehuset til Føyen hvor det også praktiserte en lege, samt villaen Roligheten. Alt dette er borte nå, terrenget er totalt forandret, og det eneste som står igjen fra den tid er villaen etter kjøpmann Johansen og Havehuset. I Føyengården drev også fru Riste sin lille butikk ”Industrien” med salg av stoffer og sysaker.

Bryn Bad

De hygieniske forhold den gang var ikke de beste. Vanlig vask av ansikt og hender foregikk i et vaskevanns fat med kaldt vann. Tannpuss ble av mange neglisjert, så det var mange som mistet tennene og måtte begynne med gebiss i ung alder. Privat bad var det nok ikke mange som hadde selv i villaer. For å bedre hygienen oppførte kommunen Bryn Bad. Dette lå like ved Bryn stasjon. Det var badstuba med et par dusjer og ett karbad som vanligvis måtte bestilles. Arne og jeg var ikke gamle før pappa tok oss med i badstuen, men det varte ikke lenge før vi gikk på egenhånd. Prisen var henholdsvis 50 øre og 25 øre. Badedagen var fredag for kvinner og lørdag for menn. For at flest mulig skulle få anledning til å benytte badet, så var det åpent langt utover kvelden, jeg tror til kl. 21. Badedamen som solgte billetter og besørget oppvarmingen var fru Hansen fra Rognerud. Badet var godt besøkt, så det hendte det var ventetid til badstua. Et slikt bad hadde naturlig nok et fast klientell. Det var en av disse faste som gjorde seg særlig bemerket, nemlig gamle Johnsen fra Høyenhall. Han var medlem av Bryn Mannskor, og som regel satt han og sang en eller annen korsang i badstua. Jeg husker særlig en sang som lød som følger:

Hulda, Hulda, kom til meg,

*kom til meg, dansa glad,
Hulda, Hulda, kom til meg,
kom til meg kom i min favn, kom i min favn,
å Hulda kom å Hulda kom å kom uti min favn.*

Sangen gikk bedre og bedre etter hvert, for i garderoben hadde han alltid en hel flaske bayerøl. Når han hadde sittet en stund i badstuen, tok han en dusj, gikk i garderoben og drakk litt av flasken. Så var det inn i badstuen igjen, og slik koste han seg på lørdags ettermiddagen. En annen badegjest som er verd å nevne, er overlærer Johan Evje på Østensjø skole. Han kom hver lørdag, selv etter at han hadde fått overlærerbolig med bad. Det var fast takst at en av oss gutta måtte vaske ham på ryggen. Evje var organist i Østre Aker kirke, og han komponerte også, bl.a. en stor kantate. Han skrev og komponerte også en skolesang for Østensjø skole, nemlig:

*Østensjø barna stiller, skolen har fri i dag.
Guttemusikken spiller, trommene slår slag i slag.
Leselekser har vi nok av, tabeller eller grammatikk.
I dag skal De få se en veldig flokk av,
glade barn med festmusikk.
Med vår fane høyt i spissen vi marsjerer,
og flagget smeller bra for hvert et godt hurra.
For vår skole og vårt land vi paraderer,
og vi synger og roper hurra.*

Denne sangen ble veldig populær, og mange av oss fra den gang har brukt den i festlige sammenkomster i voksen alder. En gang i garderoben på badet spurte Evje meg om jeg brukte å gå på kino. Jeg måtte medgi et dette nok var tilfelle, og fikk da en innføring i den kunstneriske forskjellen på film og teater. På teateret måtte skuespillerne hver dag yte sitt beste, mens man ved filmopptak kunne ta de forskjellige scenene om og om igjen til man var fornøyd. Dessuten måtte scenekunstnerne lære alle replikkene utenat, mens ved filmopptak kunne man lære det scene for scene. Dette ble selvfølgelig aktuelt da talefilmen kom.

Min første teateropplevelse var ”Reisen Til Julestjernen” på Nationaltheateret, en forestilling som jo fortsatt er veldig populær. Premiæren var på midten av tyvetallet. Det å få komme i Nationaltheateret var en stor begivenhet. Det er forresten verdt å nevne at vi i Murgården og andre barn i området egentlig sognet til Bryn skole, men det ble til at noen av barna gikk på Østensjø og noen på Bryn.

Litt mer om badelivet: Den gang var det vanlig å bade i Østensjøvannet, som ikke var så forurenset som i dag. Det var også flere som hadde robåt på vannet. Badeplassen for kvinner var ved Østensjøveien omtrent der hvor Rønningbakken kommer ned, mens mannsplassen var ved nordenden nedenfor skolen. En sommer da badet var feriestengt, tok pappa med såpe for å bade Arne, bror min, og meg . Bunnforholdene var leire, så når vi badet hvirvlet vi opp leira så vannet ble helt grått. Mamma var nok skeptisk til denne renselsesprosessen, for hun tok en kontroll av hodebunnen på Arne og meg og fant at den var helt grå. Dermed ble det slutt på såpevask i Østensjø og tilbake til kroppsvask på kjøkkenet så lenge badet var stengt.

Langs Østensjøveien

Østensjøveien får fast dekke i 1932 (Oljegrus)

Det var lite biltrafikk den gang, vesentlig vare- og lastebiler. Vi kunne derfor trygt benytte Østensjøveien til aking på vinterstid. Det ble benyttet kjelker og sparkstøttinger, samt hjemmesnekrete skøytetraller. Vi gikk også på skøyter i veien, og da var det sport å henge bakpå sledene et stykke, særlig når bøndene på Oppsal og Østensjø kom med sledene fylt opp med overmodne bananer til dyrefôr. Det hendte vi fant en som kunne spises.

Bøndene kom også kjørende med mask fra bryggeriene. Dette var korn som var benyttet i ølproduksjonen og egnet seg godt til dyrefor. Masken hadde en nokså spesiell lukt og hadde en syrlig smak. Det var selvfølgelig viktig å få prøvet dette.

Mye arbeid ble utført ved hjelp av hester, både til vanlig transport samt anleggs og veiarbeid. Ved snefall var det ut med plogen som ble trukket av hester. Det kunne være opptil 6 hester i spannet, men uansett var det et blodig slit for både hest og mannskap. Det var mange kjørekarer som ikke var snille mot hestene sine. Ofte når lassene var i tyngste laget i de relativt bratte veiene i brynområdet, var det mange kjørekarer som slo hestene med svepe. På Bryn Torv, der hvor rundkjøringen er nå, var det en vannpost hvor både mennesker og dyr kunne slukke tørsten. Hestetroa var en stor uthulet granittblokk som dessverre er blitt borte. Den ville ha gjort seg i midten av rundkjøringen i dag. Fra torvet gikk det privatdrevet buss til Økern og Aker sykehus.

Bryn torg i slutten av 1930-årene. Brakken til høyre ble brukt av ulike forretninger bl.a. bokhandel og elektriker.

Banken med to manns betjening, samt postkontoret var i et lite trehus som lå litt

oppe i åsen bak det nåværende bankbygget. Oppe i skråningen, mellom Østensjøveien og Skøyenbakken, lå en kiosk som vi kalte Jensebua etter innehaveren, eller Himmelbua på grunn av plasseringen oppe i skråningen. Denne kiosken ble senere flyttet ned til Østensjøveien da den konkurrerende kiosken på den andre siden av veien kom. På grunn av sin sterke røde farge, fikk denne kiosken navnet ”Den røde bua” eller ”Kalsebua,” etter fru Karlsen som drev den. Denne kiosken står fremdeles, dog i litt større utgave. Litt høyere opp i Skøyenbakken, i det hvite murhuset, var det bakeri med salg av brød og kaker, samt lege og tannlege.

Langs Østensjøveien mellom jernbanen og Bryn torv kom det tre sammenhengende forretningsbygg. Det var apoteket, som ble nedlagt da Manglerud fikk sitt apotek, og på hver side av dette, henholdsvis Riste og Cesar Lundberg: Riste flyttet sin ”Industri” dit under navnet Bryn Manufaktur. Her drev også Gullerud sin isenkrambutikk med maling og husgeråd. Der kunne vi barn kjøpe lommelykt batterier, lim, kruttlapper og andre viktige ting. Lundberg drev med elektrisk installasjon og salg av el – artikler. Kjøpmann Thorsen hadde også sin dagligvarebutikk der.

På tomte ved siden av bygget til Riste lå det et gammelt skur. I dette skuret begynte Bjørn Larsen sin herrefrisørsalong. Lokalet var temmelig kummerlig, men Larsen var ung, nettopp utlært, og hadde stort pågangsmot. Han fikk en stor kundekrets da det ikke fantes konkurrenter. Lørdag ettermiddager var det som regel lang ventetid. Den tiden var det mange som gikk til barbereren for å få raket av seg skjegget, så derfor hadde barbererne ansatt såkalte såpegutter. Deres oppgave var å fukte ansiktet med varmt vann, og så såpe inn ansiktet med barbersåpe. Huden ble da glatt, og skjegget mykt. Dermed kunne barbereren utføre barbering eller hårklipp på en annen kunde mens denne prosessen foregikk. Altså en form for rasjonalisering. Selve barberingen ble foretatt med barberkniv. Dette så ganske skummelt ut, særlig når halsen ble raket. En hårklipp kostet den gang en krone, og hvis man ønsket noe i håret, etterbarberingsvann eller varm klut, så kostet det noe mer. Visstnok 25 øre. Varm klut over ansiktet var noe man tok for å øke velværet.

Jernbaneveien med Ellevolds kafe i bakgrunnen. 1930-årene.

I åsen, omtrent der hvor gangbrua går over Jernbaneveien til Bryn stasjon, lå en villa hvor Ellevold drev en liten kafé samt salg av ymse dagligvarer. De fleste kundene var nok teglverksarbeidere og arbeidere fra sinkhvittfabrikken. Hos Ellevold var det mulig å få kjøpt løse sigaretter for 5 øre pr. stykk, selv om dette var forbudt. Prisen for en tipakning var visstnok 35 – 40 øre. Som ”lokkemat” hadde et par av sigarettmerkene innlagt fotografier av våre fremste idrettsutøvere. Bilder av for eksempel skihoppere og fotballag var populære samleobjekter.

Vi må ikke glemme Østensjøbekken. Den kom, som navnet tilsier, fra Østensjøvannet med utløp i Loelva ved Bryn stasjon. Bekkeløpet gikk mellom Østensjøveien og Granhekkveien (det var granhekk der den gang) og videre inn på eiendommen til Fettfabrikken, og hadde utløp under fabrikken og Harry Fetts vei. Den gjorde en sving ut mot Høyenhall Tegelverk, slik at det dannet en løkke med noe buskas mellom bekken og Østensjøveien. En sommer kom det et stort taterfølge og slo seg ned på denne løkka. Dette var både spennende og skremmende, for det gikk mange historier om tyverier av klesvask som hang ute til tørk og ellers hva de kunne komme over – og ikke å forglemme røving av barn. Noe stemte nok, men de drev også med ærlige geskjefter. De lagde visper og sopelimer og annet som de solgte, bl. a kaffekjeler og annet husgeråd av blick eller kobber. De fortinnet også kaffekjeler og andre kokekar av kobber når fortinningen på disse var slitt vekk. Rent kobber til matlaging var ikke så bra rent helsemessig,

da det som kjent irrer. Det hendte også at det kom taterfølger som slo seg ned på Etterstadsletta.

Tilbake til bekken. Den krysset Østensjøveien to ganger, og forsvant under torvet like ved den røde kiosken. Der var det et gitter som skulle forhindre at forskjellig rusk og rask fulgte med inn i røret ned til stasjonen og satte seg fast. En høst med kraftig regn hadde det pakket seg til ved gitteret slik at vannet flommet over torvet. Da satte kommunen en lastebil til disposisjon og fraktet oss over.

Skolen vår

Østensjø skole fikk en noe trang fødsel. Grunnforholdene var nemlig dårlige, og raste ut under gravearbeidene. Dette skapte forsinkelser, men i mars 1918 ble skolen offisielt åpnet. Før Østensjø skole ble bygget var barna i Østre Aker henvist til Abildsø eller Bryn skoler. Lange skoleveier for mange, men selv etter at Østensjø skole kom, var det mange med lang skolevei. Skolekretsen favnet plassene langt inne i marka, og gikk helt bort til Svartdalen nesten helt borte ved Ekeberg. Sykler var en sjeldenhet, men om vinteren kom mange til skolen på ski eller sparkstøtting.

Skoletiden var fra kl. kvarter på ni til kl. kvarter over to. Når skoleklokken ringte inn måtte vi stille opp to og to, ble hentet av læreren, og marsjerte pent inn.. Dagen ble gjerne begynt med å synge en salme, eller lese Fader Vår. Kom en annen lærer eller f.eks. en forelder inn i en time måtte vi reise oss, hilse pent, og stå ved pultene til vi fikk beskjed om å sette oss. Pultene var ganske praktiske med skråstilt pultlokk, og hadde sittebenk som var bygget sammen med pulten med et fotbrett. Det var en stor fordel med skråstilt pultlokk, særlig når vi holdt på med skrivearbeider. Under pultlokket som var hengslet, var det rom for bøker og annet.. Fast tilbehør var også blekkhus som var plassert i et passende hull i pulten. Kulepenn var ennå ikke oppfunnet, vi brukte blyant til kladde arbeide, og penn og blekk til innføring. Pennen bestod av to deler, penneskafte og pennesplitt.

Penneskafte var en ”pinne” hvori man plasserte pennesplitten, og denne var en spesielt formet stålspeiss som kunne ta opp og holde på litt blekk når vi dyppet den i blekkhuset. Penneskafte med pennesplitt var på en måte en videreføring av de tidligere pennene laget av en gåsefjær. Det var lett å få en blekkflekk i boka hvis man hadde for mye blekk på pennen, eller var uheldig på andre måter. Da var det godt å ha et trekkpapir for hånden som kunne suge opp blekket. Trekkpapiret var et spesielt porøst papir med stor sugsevne, og det ble også brukt når vi var ferdig med å skrive. Dette for å forhindre at vi kunne komme i skade ved et uhell å dra blekket

utover. Viktig var det også å ha en pennetørker som bestod av små tøybiter som var sydd sammen i flere lag. Det var viktig å holde pennesplitten ren. Som navnet tilsier så var stålspissen splittet, og derved kunne vi variere skriftbildet ettersom vi trykket løst eller litt fastere på pennen. Lett ” oppstrøk ”, og litt press på ” nedstrøket ”. Dette ga en fin effekt, da splitten åpnet seg litt på ” nedstrøket ” og ga en litt tykkere linje. For å lære dette skikkelig hadde vi timer i skjønnskrift. Dette var ikke noe vi lærte i de første klassene, det var for vanskelig.

Syttende mai gikk vi i tog i distriktet, og det hendte at etter at toget var ferdig med runden endte det i Skøyenparken. Der ble det arrangert leker av forskjellig slag, for eksempel sekkeløp og egg eller potetløp. (Ikke ordentlige egg). Skolefanen vår hadde et fint motiv tatt fra Bjørnstjerne Bjørnsons fortelling Arne. Det var malt et bilde av en gutt som sto og så opp mot fjellene, og hadde teksten: ” Undrer meg på hva jeg får å se, over de høye fjelle ”Mange syttende maidager endte vi for øvrig også i Østre Aker kirke, eller ” Ulven ” som den også ble kalt. Dette muligens fordi overlærer Evje var organist i kirken. Navnet ”Ulven” kom av at kirken var plassert på ”Ulven” gård. Eierne av gården som bar navnet Ulven etter gården, drev et stein brudd der, og drev også med travløp.

Østensjø skole slik den ble malt av Reidar Tidemann i 1932. Vi kalte bygningen til

venstre "den gamle skolen" og den til høyre kalte vi "den nye skolen". I midten vaktmesterboligen.

På denne tiden var det aldri snakk om ordblindhet. Mange strevde nok med dette, og ble ofte betraktet som "dumme". For mange var det nok også andre problemer. På grunn av trangboddhet, med flere barn som skulle gjøre lekser samtidig, kunne det nok ofte bli så som så med skolearbeidet. Eget barneværelse og egen seng var nok et ukjent begrep for de fleste den gang.

Til å begynne med var det bare en bygning på Østensjø skole, men 7 år senere ble skolen utvidet, og skolens røde mursteinsbygning fullført. Vi kalte for øvrig bygningene for den gamle og nye skolen. Den nye bygningen hadde gymsal, men dusj manglet. Imidlertid kunne vi få låne sko til gymtimene, men gymtøy var en sjeldenhet. Vi måtte bruke det vi kom og gikk i. I kjelleren i den gamle skolebygningen var det installert 4 – 5 dusjer. Disse ble ikke benyttet i forbindelse med gymtimene, men vi hadde badetime en gang i uken. Dette var sikkert nødvendig, fordi de hygieniske forholdene var nok ikke de beste i en del barnerike familier. Hvis det ble oppdaget at elever klødde nokså mye, ble det igangsatt lusekontroll. Mamma var redd for at vi skulle få med oss utøy hjem fra skolen, så det hente at hun foretok kontroller. Finkam var vanlig i mange familier. Den hadde tette tenner og var effektiv ved kontroll og fjerning av lus i hodebunnen.

Vi hadde både skolelege og skoletannlege den gang også, og ble både målt og veid. Hvis man ble funnet for lett, fikk man utlevert kort til gratis utlevering av havregryn og melk. Med disse kortene kunne man hente produktene hos kjøpmann Fjulsrud, som drev en liten butikk i begynnelsen av Johan Evjes vei. Det var der hvor det er pizzabar i dag. Jeg var av den lettvektige typen og nøt derfor godt av disse produktene, selv om kostholdet hjemme var både godt og næringsrikt. Havregryn blandet med sukker smakte riktig godt. Gården var mye mindre enn i dag, et tilbygg kom langt senere. Den gang var veiens navn Ringveien. Det var faktisk aktuelt å fjerne navnet Ringveien, da det fantes en annen vei med samme navn på den andre kanten av byen. Dermed fikk myndighetene hedret Evje på en verdig måte.

7.klasse med lærer Per Eggen. Gunnar nr 2 til høyre for lærer Eggen

Etter sommerferien var det en god lukt i klasserommet. (Jeg syntes i hvert fall det). Gulvene og fotbrettene var nemlig oljet eller lakkert. Slitasjen var nok stor den gang, for det var mange som høst og vinterstid hadde støvler beslått med ”Knuppen ” skobespar, og i tillegg heljern. Skobesparene var omtrent på størrelse med en tegnestift, men hadde tre pigger som ble slått inn i lærsålene som var mest benyttet den gang. Heljernet hadde form som en hestesko, og var tilpasset støvelhelen. Når støvlene var tett beslått med skobespar ble de veldig glatte, og ga god fart når man om vinteren lagde sklier.

Pikearbeid og guttearbeid var forskjellig når det gjaldt håndarbeid. Jentene hadde håndarbeidstimer hvor de lærte å strikke og sy forskjellige plagg som forklær og nattkjoler. Guttene hadde tresløyd og fikk lage både bokhyller og fine skrin. Jentene hadde dessuten skolekjøkken. For oss guttene satte lærer Langtvedt i gang skosløyd. Dette var på frivillig basis, og godt å ta med seg. Vi fikk lære å halvsåle både beksømstøvler og pluggstøvler. På den tiden ble støvlene halvsålt både en og to ganger før de ble kassert. Lærsålene som ble benyttet den gang var ikke så holdbare som dagens gummi- og kunststoffmaterialer. Lærer Langtvedt hadde vært

til sjøs og fortalte mange historier fra den tiden.

Apropos materialer. En gang kom det et lass trematerialer til sløyden. Dette kom samtidig med at vi hadde friminutt, så vi fikk se hvordan lærer Per Eggen kontrollerte materialene og faktisk returnerte dem. Det hadde vært for mye kvist, dette var en aber når vi skulle høvle. Per Eggen var for øvrig min klasseforstander, og meget dyktig som lærer. Han var litt av en Bård skolemester, som vi kjenner fra Bjørnsons "En glad gutt." Per hadde for øvrig en bror, Eilif, som også var dyktig og godt likt. Disse brødrene fridde til samme håndarbeidslærerinne ved skolen, Elisabeth Devik, datter av overlærer Ole Devik ved Bryn skole. Per var den heldige, og ble gift med "Libet", som hun hadde som kjælenavn. Per brukte iallfall dette. Eilif drev skolens skolehave, og når noen få av oss møtte opp i skoleferien, fikk vi gjerne en tøres iskrem hver. Det lå nemlig en kiosk ved Østensjøveien hos naboen. Eilif hadde oss også i gymnastikk. Han hadde heller ikke gymtøy, men brukte sin vanlige dagligdress. Lærerne brukte dress den gang, og var riktig fine.

Men så kom lærer Harald Wærgeland til skolen. Han var aktiv turner, og blant landets ti beste. Han fikk selvfølgelig gymnastikktimer, og ble guttas helt. Det var også andre lærertyper. Det kom en lærer Urdal som fikk navnet "Spørsmålkongen," fordi han stadig gav oss en rekke skriftlige spørsmål som skulle besvares. Dette var en ny undervisningsform, og vi likte den ikke noe særlig. Egentlig kan jeg ikke si hvorfor.

Nevnes må også lærer Gunneng, populært kalt "Pjolteren." Ikke fordi vi trodde at han drakk, men han var på flere måter litt egenartet. Vi ble stadig hørt i åkersennepen og selja i naturfagtimene hos ham, og han var også min klasses sanglærer et år. "En villand svømmer stille" gikk stadig igjen, og en gang sang vi temmelig falskt. Jeg dristet meg til å si: "Nå synger vi falskt, dere." Dette hørte Gunneng, avbrøt sin brekende sang og sitt akkompagnement på sangværelsets husorgel og spurte: "Hvem sa det?" "Det var meg," sa jeg. "Ut på gangen," sa Gunneng. Så måtte jeg stå der til timen var over.

Østensjø skole 1923. Med frøken Olsen i 1. klasse. Bildet er tatt mot den sydlige inngangen på gammelskolen. Søster Martha står helt til høyre i første rekke

Han hadde også en nokså spesiell vane, eller uvane, med å klø seg i ørene på. Han kunne ta et penneskift eller en egnet nøkkel, stikke den inn i øret, og foreta en roterende bevegelse. Samtidig trakk han luft inn mellom tennene slik at det ble en hvislende lyd.

I syvende klasse fikk alle tre syvendeklsser sangtimer med overlærer Evje i gymsalen. Dette var populært for vi fikk et morsomt repertoar, og gutta fikk lov til å plystre, da enkelte hadde kommet i stemmeskiftet. Populære sanger var: "Jeger'n hvilar sig i mark och skog, ofta nog" og "Marseillaisen." Dette var fengende melodier, og vi må ikke forglemme "Østensjønsangen." Vi sang selvfølgelig også seriøse og nasjonale sanger. Et år ble det arrangert skolekonsert i "Logens store sal" i Oslo. Jeg tror det var med byorkesteret. Konserten var om ettermiddagen etter skoletid, og kostet 25 øre.

Når vi er inne på det "kunstneriske", må også frøken Viker nevnes (Alle kvinnelige lærere ble den gang kalt "frøken" eller "lærerinne"). Hun satte opp skoleteater i gymsalen, og jeg kan godt huske "Spikersuppa". Jeg er ikke sikker, men jeg kan godt tenke meg at hun hadde en finger med i spillet da to av skolens elever fikk være med i skolestua til Bård skolemester da "En glad gutt" ble filmatisert. Dette var to fettere, Storetor og Vesletor. (Storetor ble skuespiller, og

han hadde en eldre bror, Andreas, som også ble skuespiller. De bodde i Høyenhall, het Andreassen, men tok navnet Bjarke. Begge havnet i Bergen, Andreas ved "Den Nasjonale Scene", Tor ved "Komedieteatret" og senere ved "Riksteatret".)

De fire første årene hadde jeg en frøken Halvorsen som klasseforstander. Hun var sterkt religiøs, og snakket mye om misjonsarbeidet på Madagaskar. En gang, det var i 3. eller 4. klasse, fant hun fram en bok som het "Livets Lappetepe". Den handlet om en kone som så i en skuff hvor hun hadde mange forskjellige typer tøylapper i alle mulige farger, og begynte å kombinere disse med hvordan livet kunne arte seg. Dette kom ikke tydelig frem for oss, og da vi fikk i oppgave å utrede dette og beskrive livets gjenvordigheter, for det var det som var meningen, kom opprørsånden. Ingen, uten unntagelse forstod noen ting. Selv gikk jeg på Deichmann på Grønland og fikk lånt boken, men forstod like lite. Det ble nedsatt en komite, og så gikk vi til overlærer Evje og klaget vår nød. Han lyttet til oss, og resultatet ble at boken "Livets Lappetepe" ble lagt i skuffen.

En lærerinne som er verd å nevne, var frk. Olsen. Hun haltet, fordi hennes ben ikke var like lange. Som lærerinne var hun dyktig og streng, men rettferdig. Jeg hadde henne kun i ett fag i sjette eller syvende klasse. Da kom det en gutt, Erling, i klassen vår. Han hadde dumpa, og måtte slutte da han fylte femten år. Han begynte i en time å lage pipelyder og forstyrret klassen. Frk. Olsen sa ingen ting, men da hun oppdaget hvem det var, haltet hun ned i klassen og gav Erling en syngende ørefik. Hun sa fortsatt ingen ting til Erling, men gikk tilbake til kateteret og fortsatte undervisningen. Erling ble selvfølgelig flau, og prøvde seg ikke mer hos frk. Olsen.

I en norsktime i fjerde eller femte klasse med frk. Støylen, hadde vi fått i lekse å lese om en eller annen av de gamle vikingkongene våre. Frk. Støylen virket veldig engasjert når hun underviste om vikingtiden, og ble vel nokså perpleks da hun ville høre en gutt som het Arne i dagens lekse, og fikk til svar: "Jeg skjønner ikke hvorfor vi skal behøve å lære noe om disse gamle kongene våre som har vært daue i flere hundre år, og det mener mora mi også." Nå blir frøken sikkert sint, tenkte jeg. Men isteden fikk vi en innføring i hvor viktig det var å kjenne sitt lands og sitt folks historie. Frøken Støylen var forøvrig etter hva jeg har hørt, søster til biskop Støylen. Hun var alltid blid og hyggelig, og godt likt av elevene. Hun hadde vært på en reise til Spania, og fortalte begeistret om sine opplevelser derfra. Det var ikke så vanlig med slike utenlandsreiser den gang, så vi ble jo ganske imponert.

Den gang kunne man velge matematikk og tysk som tilleggsfag i sjette og syvende klasse, så hvis man bestod prøven og hadde lyst, kunne man begynne rett i annen klasse på middelskolen. Jeg gjorde ikke dette, jeg var kanskje for barnslig og leken, og dessuten mente mine foreldre at et håndverk var det sikreste å satse på.

Skolen hadde mange dyktige lærere, og etter sigende gjenspeilet dette seg blant elevene på middelskolen. En lærer, Ropstad, ble for øvrig prest. Jeg husker ikke sikkert, men tror vi hadde ham i religion. I hvert fall begynte vi hver time hos ham med å syngje "Vår Gud han er så fast en borg." Jeg kan ikke si hvorfor temaet kom på bane, men han snakket en gang om hvor skadelig det var å røyke. Han sa at hvis han tok sin sønn i å røyke så skulle han ta en pipe, stappe den full av tobakk og la gutten røyke den. Han mente at gutten dermed ville bli så kvalm at han ville føle avsky for tobakk. Han sa vidare at hvis dette ikke var nok, ville han stappe pipen en gang til, og la sønnen røyke også denne. Litt drastisk synes jeg av en prest.

En dag på vei til skolen, jeg gikk sammen med en pike fra klassen som het Marry, fant vi et dødt piggsvin i veigrøfta. Nysgjerrig som barn jo er, så tok jeg en liten pinne som lå der, og pirket litt i piggsvinet. Ropstad kom et stykke bak oss og så dette, og mente visst at jeg hadde drept piggsvinet. Pinnen jeg hadde pirket med var dessuten for liten til at jeg kunne få gjort dette. Han hadde imidlertid sladret til klasseforstanderen min, Per Eggen. Dette fikk jeg vite av Marry, for isteden for å "ta" meg, gikk Eggen til Marry og spurte henne ut. Hun fortalte meg, at da hun hadde forklart seg for Eggen kunne hun se at han ble sint. Sinnet gjaldt tydeligvis ikke meg, men Ropstad, for han nevnte aldri denne affæren for meg.

Et år ble det arrangert skolestevne i friidrett på Furuset Stadion. Det var ganske langt dit og ingen kommunikasjon. Det ble å gå både frem og tilbake, og det ble nok en god time hver vei. Jeg hadde meldt meg på i 60 m. løp samt lengdesprang, og ble tatt ut til skolens annet lag i stafett. Det ble ikke premie i noen av delene, men det var spennende å delta, da jeg aldri tidligere hadde vært på en ordentlig idrettsbane. Ikke hadde jeg trent noe heller. Hopprenn i Sarabråtbakken ble også arrangert. Denne bakken lå litt syd for Sarabråten, men er nå helt gjengrodd og vanskelig å finne igjen. Det var mange som ikke hadde egne ski, men skolen hadde ganske mange par til utlån ved arrangementer hvor det var aktuelt med ski.

Mot yrkesliv

I 1933, etter syv års skolegang gikk jeg ut av Østensjø skole. Selv om vi kjekket oss og sa at "nå er vi fri fra skolens slaveri", så var det nok ikke ærlig ment. Fremtiden var usikker. Avslutningen ble feiret med tur til Lillehammer og Maihaugen. Dette var både morsomt og interessant. Det som gjorde mest inntrykk var den uthulte trestammen på Maihaugen med innebygd falskmyntnerverksted, samt et par hundre år gamle bjørneskinker som hang på et stabbur. Ferden gikk med tog til Eidsvold og vidare med hjuldampen Skibladner, også kalt "Mjøsas Hvite Svane" til Lillehammer. Jeg tror vi var borte tre eller fire dager, og hele turen

med mat kom på tyve eller femogtyve kroner. Ukentlig sparing hadde pågått i lange tider. En slik tur var den gang en stor opplevelse.

Fuglelieveien/Ringveien (nåværende Johan Evjes v) i 1923. Reiby-huset skimtes bak trærne i forgrunnen. I bakgrunnen sees det nybygde bedehuset.

Like etter hjemkomsten fikk jeg gjennom en slektning tilbud om å komme i lære hos en stålgravør. Lønnen var kr. 5, - pr. uke. Jeg ble der i tre uker, og sluttet da jeg fant at dette yrket ikke lå for meg. Dessuten fikk jeg tilbud hos gullsmed Sæther i nabogården om å bli visergutt for kr. 12, - pr uke. Der ble jeg i ca. ett år, og fikk så tilbud om å begynne som hjelpegutt på et forniklingsverksted. Der ble lønnen kr. 15, - pr uke. Også der ble jeg i ca. ett år. Men så, gjennom en tante, som hadde en venninne som hadde en bror som bestyrte et bokbinderi, kom jeg endelig i lære og ble bokbinder. Alle vi fire søsken var heldige og fikk oss arbeide, selv om det var midt i de harde tredveåra. Lærlingelønnene var jo ganske beskjedne, men på ovennevnte nivå betalte jeg frem kroner uken hjemme for kosten.

Konfirmasjon

Om høsten samme år som jeg sluttet skolen gikk jeg og leste til konfirmasjon for Ropstad, som da var blitt prest. Konfirmasjonen ble holdt i begynnelsen av desember, og det het seg at når man ble konfirmert så gikk man inn i de voksnes rekke, og skulle utstyres som voksen i klesveien. Guttene fikk som regel to dresser, en til overhøring og en til selve konfirmasjonen. Min overhøringsdress bestod av jakke, lang bukse samt knickers. Altså en slags kombidress. Dermed ble jeg godt utstyrt både med dagligdress samt sportsdress. Konfirmasjonsdressen skulle ha et mer selskapeleg preg, så til det bruk ble det blådress. Mansjett skjorte og slips hørte også med. Til disse skjortene fulgte det med to løse snipper som kunne festes med en spesiell henge og knapp i nakken og i halsen. Ganske praktisk, for når snippen var blitt skitten, kunne man bare skifte snipp. I tillegg fikk jeg tykk, god vinterfrakk, samt hatt. En ganske stor overgang. Til pikene ble det tilsvarende utstyr med to kjoler samt kåpe. Mamma sydde for øvrig selv overhøringskjolen til min søster Martha. Den store begivenheten ble markert med selskapeighet, og selvfølgelig vanket det gaver. En av gavene var hockeyskøyter med støvler, noe som jeg hadde gått og ønsket meg i lang tid. Inntil da hadde jeg hatt lengdeløpsskøyter, såkalte blekkspann, som måtte festes på støvlene med remmer. En annen gave som jeg satte pris på var en Gillette barberhøvel som jeg fikk av Riste, antagelig fordi vi gjennom mange år hadde vært gode kunder. Denne markerte liksom på en spesiell måte at nå var jeg blitt voksen, selv om skjegget lot vente på seg. Jeg fikk også en del penger, og for disse kjøpte jeg meg mitt første armbåndsur.

På denne tiden var jeg visergutt hos gullsmed Sæther, og erfarte at det kom mange i butikken og kjøpte sølv sigarettetuier til konfirmanter.

Nytt bosted

I 1936 gikk også mammas store drøm i oppfyllelse. Vi fikk kjøpt et hus med stor tomt i Fugleliveien på Skøyen. Det var en god del å gjøre der, men pappa stod på, selv etter lange, tunge arbeidsdager. På denne tiden ble forresten pappa utsatt for to ganske store ulykker, så det ble en vanskelig periode, men det gikk bra. Både bror Arne og jeg gikk på aftenskole i tillegg til vårt arbeide som læregutter, så det var ikke mye vi kunne gjøre bortsett fra å slå gress. Vi måtte fortsatt nøye oss med utedo, og selv om vi hadde leieboer var dette stor fremgang fra forholdene i Murgården. Pappa gravde forresten ut og støpte en kom, så vi slapp de ufysiske

bøttene. Vann og vask inne samt varmtvannsbeholder var rene luksusen. Elektrisk magasinkomfyr hadde vi tidligere anskaffet. Denne var ganske praktisk. Da kunne man nemlig varme opp magasinet som var en stor jernblokk, nedsenket i komfyren, og ble oppvarmet elektrisk om natten. Magasinet hadde et godt isolert lokk som hjalp til å holde på varmen når magasinet ikke var i bruk som kokeplate. Dermed hadde man adgang til mer strøm på dagtid til andre formål. I tillegg til magasinet så hadde komfyren to vanlige kokeplater samt stekeovn.

Dermed var epoken i Murgården over. En for oss barn en lykkelig tid, selv om forholdene etter dagens normer må sies å ha vært kummerlige.